

MEDYA Kapatılmak İsteniyor

Gazetemiz de kapatılmak isteniyor. 31 ve 32. sayılarımız için İstanbul DGM tarafından hazırlanan iddianamelerde, hapis ve para cezaları yanında kapatılmı istemi de yer alıyor. 34. sayının toplatılma kararında ise kapatılma davasının açılması istemi var. MGK ve hükümetin son kararları doğrultusunda gazetemiz ve diğer gazete ve dergiler için açılan kapatılma davalarını protesto ediyor, tüm demokratik kurum, kuruluş ve kişiler aktif tutum almaya çağırıyoruz.

Li Dîgor û Melezgirt'ê xwîn!

Navenda nûçeyan - Di meşên ku ji bo salvegera 15'ê Tebaxê çêbûn, hêzên TC'ê Kurdan ber gullan. Li Dîgor'ê di ser 20 kesî de mirov hatin kuştin û 100 kesî zêdetir jî birîndar bûn. Li Melezgirt'ê jî hêzên TC'ê meşa gundiye Kurd, da ber gullan. Li gor çavkaniyên resmîyên dewletê 4 kes, li gor agahdariyên ERNK'ê jî 20 kes hatine kuştin û gellek kes jî birîndar bûne

Wexta ku rojname me diket çapê, rewşa Dîgor û Melezgirt'ê ji alî gellek aliyan ve ne aşkere bû, operasyonên hêzên dagirkeran dom dikirin. Di hin bajaran da jî, ji bo ku dewlet rê li ber meşan bigire, gellek tedbîran digire û operasyonên xwe yê hovanê didomîne.

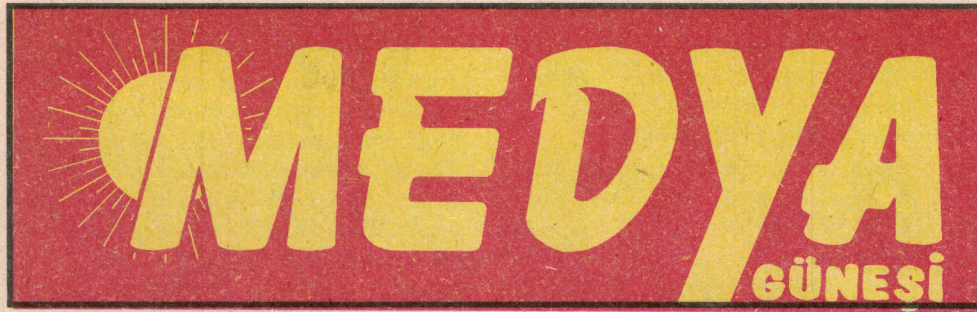
Basına ve halka ateşten gömlek

Sayfa 2 / Medya ile dayanışma

Sayfa 4 /

Di germiya şer de mafên kulturî

Rûpel 5

Haber-Yorum Gazetesi 16-31 Ağustos '93 Sayı: 35 Yıl: 6 8000TL

Irak PDK Lideri Mesut Barzani, son ABD ve Avrupa gezisini gazetemize değerlendirdi.

"Zorlukları aşmalıyız"

Iran PDK lideri Mesut Barzani, gazetemizin sorularına verdiği yanıtlarda, son ABD ve Avrupa gezilerini esas yönleriyle değerlendirdi. Barzani, tüm sorunları ilgili devletlere anlattıklarını, bazı sözlerin verildiğini, bundan sonrasını sürecin göstereceğini belirtti. Barzani, Kürt milletinin nerede olursa olsun kardeş olduğunu, sorunlara ihtiyaç duyulan hassasiyetin gösterilmesi gerektiğini vurguladı. sayfa 8-9

Mesut Barzani

Dijî O. Gundem'ê êrîşên TC'ê

Ferhat kuştin Aysel wenda ye

Navenda nûçeyan- Nûçegîhanê Ozgur Gundem'ê yê Bedlîsê Ferhat Tepe di roja 28.7.1993'an de li Bedlîsê jî alî kontergerîla ve hat revandin. Ferhat Tepe di roja 8.8. 1993'an de li Elezîzê kuştî hat dîtin.

Dûmahik r. 14

Ferhat Tepe

Aysel Malkaç

LOZAN İÇİN NE DEDİLER?

"Kürde ihanet anlaşması"

- M. Cıwan: "Lozan Antlaşması, ihanet, döneklik ve komploculuğun belgesidir."
- İ. Beşikçi: "Lozan Antlaşması, Türkler ve Kürtler açısından ayrı ayrı değerlendirilmelidir."
- O. Tunç: "Lozan'da inkar edilen, Kürt varlığıydı."
- K. Soypak: "TC, Lozan Antlaşması'nı ihlal ediyor."

sayfa 6-7

- Dengek hat ji Kurdistan'ê Rûpel 3
- DEP: "Aştî, nuha!" Rûpel 10
- Tibûna Rojhilatnavîn û avên Kurdistan'ê Rûpel 11
- Zaza adının kökeni ve anlamı Sayfa 12
- Şêrîn û xweşkirina zimanê Kurdî Rûpel 13
- Salvegera yekemîn a mirina Rewşen Bedirxan Rûpel 16

Basına ve halka ateşten gömlek

Genel olarak kirli savaşa, özel olarak Kürt ve Kürdistan konusunda duyarlı ulusal basın-yayın organ ve kurumlarına yönelik baskı ve saldırılara karşı verilecek en iyi cevaplardan biri de, ilgili legal ulusal gazete, dergi ve yayınevlerinin güçlerini Ulusal Basın-Yayın Platformu'nda birleştirerek bir an önce somut adım atmalarıdır. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, bu alanda gazetemizin üzerine düşeni kararlılıkla yerine getireceğini bir kez daha belirtir, ilgili herkesi soruna ciddiyetle eğilerek üzerine düşeni yerine getirmeye çağırıyoruz. Böylesi bir örgütlenme, genel olarak halkımıza ve özel olarak özgür ulusal basına giydirilmek istenen ateşten gömleğin yırtılıp atılmasında kendi boyutunda önemli bir katkı ve aşama olacaktır.

Son MGK ve hükümet kararlarından sonra Kürt ve Kürdistan sorusunda duyarlı gazete ve dergilere yönelik baskı ve uygulamalar daha da artarak sürüyor. Gazete ve dergi yazarları müdürleri başta olmak üzere çalışanları tutuklanıyor, özgür basın çalışanları Ferhat Tepe olayında olduğu gibi ya kaçırılıp katlediliyor, ya Aysel Malkaç gibi "kayıplar" listesine katılıyor ya da gözaltına alınıyor, işkencelerden geçiriliyorlar. Toplatma ve kapatma davaları birbirini izliyor, hapis ve para cezaları peşpeşe veriliyor.

Kirli savaşın basın-yayın alanındaki bu uygulamalarından gazetemiz Medya Güneşi de payını alıyor. 15 Temmuz günü, 32. sayımızda yayınlanan yazılar nedeniyle ifade vermeye giden Gazetemiz Yazışları Müdürü Mahmut Metin'in, kendisinin kaleme aldığı yazılardan, hem de daha hazırlık soruşturması aşamasında sorumlu tutularak tutuklanması; 31. ve 32. sayılarımızda yayınlanan yazılar hakkında açılan davaların iddianamelerinde kapatılma istemlerinin yer

alması; 34. sayımızın toplatılma kararında, ayrıca kapatılma için de dava açılması talebinin yer alması, eski yazışları müdürümüz Salih Bal için giyabi tutuklama kararının verilmesi, gazetemizin nasıl bir ortamda çalışmalarını sürdürdüğünü sanınız açıklamaya yetiyor. Hele Mahmut Metin arkadaşımızın yazışları müdürü olarak verdiği ilk ifade tutuklanması, kararların siyasi olduklarını ve peşin hükümlerle verildiklerini gösteriyor.

Tırmandırılan Savaş

Kirli savaş diğer alanlarda da tırmandırılıyor. Kürdistan'da operasyonlar genişletilerek sürüyor. Dağlar, köy ve mezralar bombalanıyor; insanlarımız göçe zorlanıyor. "Faili meçhul" cinayetler, sanki bir merkezden verilen emirlerin sonucu olarak yeniden gündemin baş sıralarını alıyor. Kaçırma ve yerinde infazlar birbirini izliyor. Şehir ve kasabalarda yaşayanlar yine korku ve tedirginlikle sindirilmek ve susturulmak isteniyor. 30 Temmuz'da Nurhak

dağlarında yapılan operasyonlarda 19 gerillanın kimyasal silah kullanılarak katıldığı ortaya çıktı. Gün geçmiyor ki, yeni bir insanlık suçu işlenmesin. Şırnak, Savur, Lice, Cizre, Kulp, Hani, Diyadin veya başka bir yer, hergün yeni katliam ve yakıp yıkmalara sahne oluyor. Digor ve Malazgirt ilçelerinde devlet güçlerinin halka kurşun sıkmaları sonucu onlarca insan öldü, yüzlerce yaralandı. Savaşın sıcaklığı, Ağustos sıcaklığını, insanlık yaşamı açısından cehenneme çeviriyor.

Ordunun üçte ikisi, polis ve jandarmanın büyük bir bölümü, 40 bine yaklaşan korucu ordusu ile yetinmeyen devlet, parlamentoda temsil edilen partilerden DEP dışındaki altında profesyonel katillerden, ırkçı-şoven insanlardan oluşan yeni bir güç devşirmek istiyor; şimdiye kadar pratikte aynı misyonu üstlenmiş özel tim ve kontgerillaya resmi bir elbise giydiriliyor. MHP'lilerin yayınladığı Ortadoğu adlı gazete özel orduya katılmaları için Türkeş'in "tosuncukları"na çağrıda bulundu bile. Bol para, sınırsız keyfi uygulama, "vatan, millet, Sakarya" edebiyatı ile oluşturulmak istenen ve İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük illerde de faaliyet gösterecek olan bu gücün yanında sivil halka da silah dağıtılıyor. Kamuoyuna da yansıyan bilgilere göre, Erzincan yöresinde birçok köye silah dağıtılmış durumda. Bütün bu ve benzeri pis savaş yöntem ve araçlarıyla Kürt ulusal uyanışı ve mücadelesinin bastırılması amaçlanıyor.

İflas eden yetmiş yıllık inkar ve imha politikaları yanında ekonomik vaatlere dayalı yalan ve demagogiler de TC'nin amaçlarına ulaşması için alabildiğince kullanılıyor. "Kürt sorunu yok, ekonomik sorunlar var" demagogisiyle, trilyonların Kürdistan'a aktılacağı, bu yolla "yıkıcılık ve bölücülük" diye adlandırılan ulusal mücadelenin desteksiz kalacağı büyük bir ikiyüzlülükle söyleniyor. Bakanlar Kurulu toplantısının Hakkari gibi devlet terörünün ve geri bırakılmışlığın apaçık ortada olduğu bir şehirde yapılması da, çok yönlü olarak sürdürülen kirli savaştan ayrı

düşünülemez.

"Kürt realitesi"ni tanıdığı iddiasıyla iktidara gelen ve söylemde bile olsa bazı hakları hükümet protokolüne alan DYP-SHP hükümeti, tek yanlı ateşkes dönemi ve sonrasında ulusal demokratik güçlerin tüm iyiniyetli girişim ve çabalarını elinin tersiyle itmekle kalmadı, belli bazı odaklar tarafından dikte ettirilen ve görünürde de olsa sözcülüğünü ordu generalleri ve bir avuç parlamenterin yaptığı inkar ve imha politikaları doğrultusunda kirli savaşı tırmandırıyor. Artık bir Kürtçe radyo ve televizyon hakkının tartışılmasına bile tahammül edilemiyor; "bölücülüğü" teşvik eder yaklaşımıyla, yıllardır cumhurbaşkanından bakanlarına kadar sözde de olsa savunulan bazı hakların sözü bile edilmiyor.

Kürdistan'da birçok yörede insanlar artık koruculuğa bile zorlanmıyor, doğrudan doğruya göç politikası dayatılıyor. Köy ve mezraların boşaltılması ile her türlü saldırıların gerçekleşeceği askeri alanlar oluşturulmak isteniyor. Yani hangi açıdan bakılırsa bakılsın her alanda yıldırma, sindirme ve imha politikaları uygulanıyor.

Ulusal Örgütlülük Şart

TC'nin öne çıkardığı politika ve uygulamalar, önümüzdeki sürecin hiç de kolay geçmeyeceğini, kan ve gözyaşının daha da akacağını gösteriyor. Fakat açık olan bir gerçek de var ki, o da inkar ve imha politikasının salt Kürt halkına değil Türk halkına da büyük zarar verdiğidir. Trilyonlarca liranın Kürdistan'da süren savaşa akması ve bunun durmak bir yana hergün yeni bazı adımlarla artması, devlet açısından da büyük bir kumardır; her an hesaplar altüst olabilir.

Ne ki ulusal demokratik güçler kendi hazırlıklarını ihtimaller üzerinde temellendiremezler. Olası gelişmeleri görerek bazı sonuçlarına hazır olmak, her zaman gözetilmesi gereken bir görevdir. Yaşadığımız

Devamı s.15'te

MEDYA'dan

Merhaba,

Genelde özgür basın, özde gazetemiz önemli zorluklarla boğuşarak çalışmalarını sürdürüyor. Geçen sayımız baskıya girmek üzere iken 32. sayımızla ilgili olarak İstanbul DGM'ye ifade vermeye giden Yazışları Müdürümüz Mahmut Metin arkadaşımızın tutuklanıp cezaevine konulması, ardından 31. ve 32. sayılarda yayınlanan yazılar nedeniyle gazetemiz hakkında kapatma davalarının açılması, 34. sayı için verilen toplatma kararında kapatma davasının açılmasının talep edilmesi sadece gazetemizin ne tür zorluklar içinde faaliyet sürdürdüğünü gösteriyor.

Özgür Gündem gazetesinin Bitlis Muhabiri Ferhat Tepe'nin kaçırılarak katledilmesi, Aysel Malkaç'ın sivil polisler tarafından gözaltına alınmasından bu yana izinin bulunmaması, gazete ve dergiler hakkında açılan kapatma davaları, toplatma kararları, verilen hapis ve para cezaları, Kürt ve Kürdistan sorununda duyarlı basının ateş çemberinde olduklarını gösteriyor.

Gerçekleri yazmayı sürdüreceğimizi bir kez daha belirtir, kirli savaşın tüm uygulamalarını protesto ediyoruz.

Mahmut Metin arkadaşımızın tutuklanması üzerine yazışları müdürünü değiştiriyoruz. Bu sayıdan itibaren Gazetemiz Yazışları Müdürlüğü'nü, hiç bir zaman değerli katkılarını gazetemizden esirgememiş Abdullah Kıran arkadaşımız üstlendi. Faaliyetleri durdurulan Yurtsever Demokratik Kültür Demeği (YDKD) Başkanı ve Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunu olan arkadaşımıza hoşgeldin diyor, yeni saygın görevinde başarılar diliyoruz.

Gazetemizin Norveç muhabirliği bundan böyle A.Kadir Bozyl yapacak. Bugüne kadar Noveç muhabirliğini sürdüren Ahmet Yüzer arkadaşımıza bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Bize iletilen yazılı ve sözlü görüşlerden geçen sayımızın sayfa düzeninin beğenildiğini anlıyoruz. Kapak sayfamıza daha iyi bir biçim verebilmek için belli bir süredir gazetemiz logosunda yapmayı düşündüğümüz düzenlemeyi bu sayımızda gerçekleştirdik. Beğenileceğini umuyoruz.

Bu sayımızı bir periyod gecikmeyle çıkarıyoruz. Yazışları müdürümüzün tutuklanması, Aydınlar Matbaası'nın yakılması, dizgi ile ilgili olarak bazı sorunların çıkması ve benzeri nedenlerden dolayı bu gecikmenin anlayışla karşılanacağını umuyoruz.

Yeni sayıda buluşmak dileğiyle...

Civîna duwemîn a ji bo

Eniya Netewî

Navenda Nûçeyan- Di dawîya meha Tîrmehê de li Ewrûpa, ji bo damezîrandina Eniya Netewî ya Kurdistanê Bakur, guftûgoyên duwemîn çêbûn. Bi beşdarbûna Tekoşîna Sosyalîst, hejmarê partî û rexistinên gihaşt 12'yê Wekî tê zanîn di meha Hezîran'ê de, bi beşdariya Hêvgirtin-PDK, KAWA, KKP, PİK, PKK, PRK, PRNK, PSK, RNK(KUK), TSK û YEKBÛN'ê civîna yekemîn a Eniya Netewî çêbûbû.

Li gor agahdariyên berpirsiyarên YEKBÛN'ê, di civîna duwemîn de beşdarvanan, li ser program û destûra ku ji alî komisyonekê hatiye pêşkeşkirin, munaqaşekirine û metna programê qebûl kirine. Ku organên navendî yê partî û rexistinên ji metna programê qebûl bikin, wê program şiklê dawî bigre.

Di civîna bê de, ku îtiraz li ser program tune be, wê li ser destûrê munaqaşekirine.

Li Karakoyun'ê Kê gundî kuştin?

Navenda Nûçeyan- Di roja 25'ê Tîrmeha 1993'an de li gundê Sêwreg'ê, li Karakoyun'ê 4 gundî hatin kuştin, 2 gundî jî birîndar bûn. Mehmet, Ahmet, Ebubekir Suvari û İzzet Delen mirin, Mustafa Delen û Veysi Suvari jî birîndar bûn. Qumandariya Eyaleta GAP a ARGK'ê daxuyaniya xwe ya ku ji Kurd-Hare kiribû weha dibêje:

"Gundê Karakoyun,ê ji bo ku nêzî me bû her tim ji alî TC'ê tahde ditiye. Di herême de yek ji gundên welatperwer e. Çalakiya ku behsa wê tê kirin ji alî me çênebûye. Bûyer, çalakiyekê kontrgerîla ye. Di eynî rojê de di çend cîyên din de jî çalakiyên kontrgerîla çêbûn. Bi yê ku li Karakoyun'ê hatin qetilkirin, di eynî rojê de 6 kes bi êrîşên çekdarî hatin kuştin. Ev cinayetên ku di eynî rojê de bûn ne tesadufî ne. Evana, di jî mirovên me yê welatperwer û bêparastin yê sivil, tewrê berdehamî yê kontrgerîlayê ne. Gelê me divê di van mijaran de şiyar be."

Li gor hin nûçeyên ku ji herême gihaştine me û li gor malûmatên kesên ku bûyera Karakoyun'ê ji nêz va dizanin, bûyera Karakoyun'ê ne weke ku di daxuyaniya ARGK'ê de tê gotin e û weha pêk hatiyê: Du xortên ku beşdarî gerîla dibin, pîr

wext naçe dizivirin gund. Haya hêzên dewletê ji van dibe û tînan wan digrin. Herdu xort dibê "em bi zorê çûne çiya" û tînan berdan. Piştî demekê, gerîlayên ARGK'ê tînan gund û bi malbatên wan xortan ve dipeyivin. Di pey munaqaşekirine, gerîla van kesan derdixînin der û didin ber gul-lan. 4 kes dimirin, 2 kes jî birîndar dibin. Di pey vê bûyerê, hêzên TC'ê tînan dora gund digrin û deh-panzdeh gundiyan bi xwe re dibin, zorê didin gundiyan ku çekên dewletê bigrin. Lê gundiyan Karakoyun'ê ku, heta nuha qet çekekî TC'ê negirtine, vê carê jî nagrin.

Tiştên ku gihaştine destên me, ew in û teferûatên sebebên bûyera Karakoyun'ê hîn aşkere nebûne.

Li gor gotinên kesên welatperwer ku pêvajoya bûyerê pê dizanin, bûyerê Karakoyun him li gund de him li Sêwreg'ê tê rexnekirin, hela hela kuştina bav û merivên xortên ku ji çiya hatine, qet tasvîb nabîne. Ji bo vê yekê jî hin kesên welatperwer yê herême him diyar dikin ku, divê gerîla jî, huqûqê şer biparêze; him jî daxwaz dikin ku, di gel daxuyaniya Qumandariya Eyaleta GAP a ARGK'ê, divê kar-rêvebirên navendî yê PKK'ê ve ARGK'ê, di derheqê bûyera Karakoyun'ê de taahqîqatek vekin.

Kulp'ta durmak bilmeyen Devlet Terörü

Uzun bir süredir saldırıları için bahane arayan devlet güçleri, 30 Temmuz 1993 günü yarattıkları suni bir çatışmayı gerekçe ederek gelişigüzel saldırılarda bulundular. Köyden ilçeye gelirken kurşun, bomba ve şarapnel parçaları ile yaralanan iki köylü tedavi için Diyarbakır'a götürüldüler. Kobra helikopterleriyle ormanlık bir alanın taranması sonucu onlarca küçükbaş ve büyükbaş hayvan telef oldu.

Bundan hızlarını alamayan devlet güç-

leri, Yeşilköy mahallesinde daha önce yakıldıkları hald onarılan Ömer ve İlhami Güler ile Tacettin Fidan'a ait ev ve bahçeler yeniden topa tutuldu. Devlet güçlerinin baskı ve zulmü nedeniyle boşalan ve bugün sadece birkaç yaşlının yaşadığı Yeşilköy mahallesinin yeniden taranması üzerine bir yaşlı "Bextê Romê tune ye, divê em şiyarbin" diyerek tepkisini dile getiriyordu.

Kulp'tan Bir Yurtsever

PANORAMA

Osman AY TAR

Dengek hat ji Kurdistan'ê

Li Kurdistanê Bakur bihêzbûna şiyarbûna netewî û demokrasixwazî, di gel hemû astengan xwe nişan dide. Di dema gera Kurdistanê ya Serokwezîra Tîrkiyê, Tansu Çiller'ê de jî, ku di 22'ê Tîrmehê de li Hekkarî(Çolemerg)'yê bi civîna Heyeta Wezîran dest pê kiribû, li Hekkarî'yê û Batman'ê du bûyerên gellek giranbûha pêl dan. Rêxistinên Hekkarî û Batman'ê yê partiyên ku li paytexta Tîrkiyê, li Anqerê jî bo bi dijarî meşandina şerê qirêjî lihevdişin; bi DEP (Partiya Demokrasiyê) û hin saziyên demokratîk ve tev, di jî şerê qirêjî derdikevin; daxwaza bi riya aştiyê çareserkirina pîrsa Kurdî û biçihkirina demokrasîyê dikin. Li Hekkarî'yê û Batman'ê du tewirên weha hatin nişandan. Serokên DEP'ê, SHP(Partiya Gelî ya Sosyaldemokrat)'ê, CHP(Partiya Gel a Komarî)'ê, ANAP (Partiya Dêniştîman)'ê, RP(Partiya Refahê)'ê yê Hekkarî'yê û Serokên Belediyên Hekkarî'yê, Çukurca'yê, Şemdinli'yê û Yuksekova'yê, di nameya xwe ya hevbeş (muşterek) de, ku dan Serokwezîra Tîrkiyê. Tansu Çiller; pîrs û pîrsgirekên herême, pêşniyarên çareserkirinê wan dan xuyakirin. Di nameyê de di gel divêtiya demokrasîyê, biratiya gelên Kurd û Tirk, ji holê rakirina tîmên taybetî, parastvanên gundan, kontrgerîla; daxwazên wehaji tînan kirin: "Divê koçkîrîn bê sekinandin; gundên ku hatine şewitandin, valakirin û xerakirin divê ji nû ve bînan çêkirin, ji xwediyên wan re tazminatê bînin; ji bo kesên ku dev ji zireetê û heywanxwedîkirinê berdane û ji herême çûne paş de werin û dest bi hilberinê bikin, divê tedbîrên bînan sitandin" Li Batman'ê jî platforma ku ji alî DEP, SHP, ANAP, DYP, BDP (Partiya Guherîna Mezin), RP, Komela Mafên Mirovî (IHD), Petrol-İş, DİSK Genel-İş, Tek Gıda-İş, Belediye-İş, Odaya Esnaf û Senatkarlar, Yekitiya Xwedîqahwexanan hatibû damezirandin, raporek amede kir û da Tansu Çiller. Li gor agahdariya çapemaniya ku piştî civîna platformê hat belavkirin, di raporê de, daxwaza demokrasîyê û bi riya aştiyê çareserkirina pîrsa Kurdî hatiye kirin, rexne li metodên zora leşkerî hatiye girtin.

*

Ew name û rapor divê baş bînan şirovekirin. Ehemiyeta wan pîr e; ji bo sosyalîst, şoreşger û welatperwerên Kurdistan'ê gellek ders di van herdu bûyerên de heye. Ev bûyer di pêvajoyeke wusa de rûdîdî ku, partî û rexistinên siyasî yê Kurdistanê Bakur di pey hewqas salan, bi beşdariya hema hema hemû hêzan hîn nuh ber bi eniyek netewî diçin; bi hev re

hewcedariya platformên hevbeş diparêzin. Her çuqas heta nuha çend caran platformên netewî çêbûn, heta Tevger hat damezirandin; lê platformên ku hemû hêzên esasî yê Kurdistanê Bakur tê de bînan, pêk nehatin. Sebeb çî dibin bila bibin, ew rastiya me ye. Mebesta min munaqaşekirina van sebeban nîne.

Platformên ku li Hekkarî û Batman'ê çêbûn û name û rapor dan Serokwezîra Tîrkiyê, tiştêkî heja jî nişanê raya giştî dan. Ew jî, di rastiya Kurdistan'ê de jiyin, ji gellek peyvên "xweşik" baştir, mirovan digihîjine encaman. Ma ev rasti nîne ku ji DEP'ê bigire heta RP'ê, ANAP'ê, DYP'ê, SHP'ê û rexistinên demokratîk (komel, sendîka û hwd) li bajarên Kurdistan'ê tînan ba hev, daxwaza çareserkirina pîrsa Kurdî û biçihkirina demokrasîyê dike dîtineke hevbeş?

*

Di gel partî û rexistinên siyasî yê Kurdistanê, divê DEP û saziyên din yê legal jî, ku pîrsa Kurd û Kurdistan'ê, biçihkirina demokrasîyê ji xwe re kirine wezîfeyên esasî, divê ji platformên ku li Hekkarî û li Batman'ê hatine damezirandin, dersan bisitînin. Divê bê zanîn ku, bê DEP'ê û hin rexistinên demokratîk, berpirsiyarên partî û rexistinên din ne ji bo demokratbûyîn an mafparêziya partî û rexistinên xwe name û rapor didin Serokwezîra Tîrkiyê; ew bi bîr û baweriya xwe ya şexsî, bi tesrê şiyarbûna netewî parêzgeriya mafên netewî û mirovî dikin.

Ev rastî carek din nişan dide ku, taybetî jî li Kurdistan'ê mirovan tenê li gor partiyên nîrxandin û wan mehkûmkirin ne nêrînek rast e. Di şûna mehkûmkirina wan de, divê sebebên ku ew mirov ber bi partiyên kolonyalîstan birine, bînan dîtin; mirovên ku diviyabû di partiyên kolonyalîstan de cîh nesitandana, bi metodeke rast bînan îqnakirin. Heke îro roj îqna nebin jî, divê bi wan re dijminatî neye kirin. Karakterê partiya wan û yê wan divê ji hevdu bê cudakirin.

DEP bi karûbarên xwe, bi politikayên xwe dikare li Kurdistanê Bakur bi hêz be, mirovên ku di partiyên kolonyalîstan de cîh sitandine himbêz bike. Her tim wê hin kes hebin ku xebata partiyên kolonyalîstan li Kurdistan'ê jî bimeşînin; lê partî û rexistinên Kurdistanê Bakur û DEP dikarin li gor vatinyên xwe, sînorên warên wan ên siyasî li Kurdistan'ê teng bikin.

Bi kurtayî, dengê ku ji Hekkarî û Batman'ê hat, him rastiya Kurdistan'ê, him jî ehemiyeta hin vatinyên tevgera netewî ya Kurdistan'ê nişanê me da.

MEDYA ile dayanışma

Gazetemizin 32. sayısında yayınlanan çeşitli yazılardan dolayı 15 Temmuz'da İstanbul DGM'ye ifade vermek üzere giden Yazışları Müdürümüz Mahmut Metin'in tutuklanması çeşitli tepkilere yol açtı.

Özgür Halk ve Hedef dergilerinin yanısıra DEP İstanbul il ve ilçe örgütleri de gazetemiz Medya Güneşi'ne yönelik devletin tutuklama ve baskılarını kınadılar; Medya ile dayanışma içinde olduklarını belirttiler.

Özgür Halk dergisi 17 Temmuz'da gazetemize gönderdiği dayanışma mesajında, son MGK brifingi ile TC'nin anti-demokratik uygulamalarına dikkat çekerek şöyle diyor: "Son MGK brifingi ile TC'nin ve onun mahkemelerinin yurtsever-sosyalist basına yönelik anti-demokratik uygulamaları, Medya Güneşi gazetesi Yazışları Müdürü Mahmut Metin'in tutuklanmasıyla devam etmektedir. Bu durumu protesto ediyoruz. Yurtsever-sosyalist basının bu uygulamalar karşısında dayanışma içinde olması gerektiğine inanıyor ve kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyoruz."

Hedef dergisi Genel Yayın Danışmanı Hüseyin Aykol da, Yazışları Müdürümüz Mahmut Metin'in tutuklanmasını kınadı. Aykol 17 Temmuz'da gazetemize gönderdiği dayanışma mesajında, DGM tarafından daha önce de gazetemiz yöneticilerinin tutuklandığına dikkat çektikten sonra devamla şunları belirtiyor: "Sosyalist, devrimci ve yurtsever basın üzerinde TC'nin faşist baskıları son günlerde daha da artmıştır. Özeldir gazetenize, genelde tüm emekçi halklarımıza yönelik bu saldırıları nefretle lanetliyoruz."

Öte yandan DEP İstanbul yöneticileri başta olmak üzere, Bahçelievler ve Bağcılar ilçe yöneticileri de ayrı heyetler halinde 25 ile 29 Temmuz günleri ara-

sında, gazetemizi ziyaret ettiler. Yazışları Müdürümüz Mahmut Metin'in DGM tarafından tutuklanmasını protesto eden ve Medya Güneşi ile dayanışma içinde olduklarını belirten DEP il ve ilçe yöneticileri, devletin özgür, demokratik ve yurtsever basına yönelik anti-demokratik uygulamalarına karşı özgür basının yanında olduklarını açıkladılar.

DEP yöneticileri, yazışları müdürleri tutuklanan Özgür Gündem gazetesi, Newroz ve Devrimci Emek dergilerinin yanısıra Aydınlık gazetesine de dayanışma ziyaretinde bulundular.

Cezaevindeki Basın Çalışanları:

"Özgür Basın Susturulamaz"

İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'nde bulunan özgür basın çalışanları, yayınladıkları 22 Temmuz 1993 tarihli bir açıklamayla TC'nin halka ve basına yönelik baskılarını kınadılar. Ahmet Akkaya (Özgür Gündem Haber Merkezi Müd.), Davut Karadağ

(Özgür Gündem Yazışları Müd.), Metin Arkan (Emeğin Bayrağı Bursa Tem.), Kadir Satık (Komal Yay. İst. sorumlusu), Mehmet Efe (Özgür Halk

Bursa Tem.), Kenan Kalyon (Toplumsal Dayanışma Genel Yayın Yön.), Adil Kurt (Newroz Yazı-İşleri Müd.), Adnan Alp (Melsa Yay.

Genel Yayın Yön.) ve Mahmut Metin (Medya Güneşi Yazışları Müd.) tarafından yayınlanan açıklamada; son dönemlerde basın-yayın kuruluşlarına yönelik, sindirme, yıldırma ve susturma çabalarına dikkat çekildikten sonra, uygulamaların TC'nin telaşını gösterdiği vurgulanarak şöyle deniliyor:

"Öncelikle dikkat çekmek istediğimiz nokta; özgür basını susturmaya yönelik bu uygulamaların, Sivas katliamına karşı geliştirilen tepkilerin henüz devam ettiği; işçi ve mumer hareketinin yığınsal bir biçimde hak arama ve demokrasi mücadelesini yükselttiği; devletin Kürdistan'da sürdürdüğü özel savaş halka karşı kirli yöntemlerle yoğunlaştığı bir dönemme rastlamasının tesadüfi olmadığıdır..."

"Kontgerilla talimnamelerinin vazgeçilmez psikolojik savaş yöntemlerinden biri olan 'gri propaganda'nın, her türlü iletişim olanağından yararlanılarak 'ustaca' kullanıldığı koşullarda,

Bahçesaray benzeri katliamların yurtsever harekete maledilmesinin önündeki tek engel, gerçeğin sesi olmayı inatla sürdüren özgür basındır..."

Açıklamada, insan hak ve özgürlüklerinden yana olan her örgüt, kuruluş ve kişi yüksek sesle muhalefet yapmaya çağrılarak devamla şöyle deniliyor:

"Tükiyeli ve Kürdistanlı işçi ve emekçi kitleleri, onların sesi olma yönündeki kararlı mücadelemizde, daha yığınsal ve aktif olarak yanımızda görmek istiyoruz.

"Devletin özgür basına yönelik eylemleri karşısında, Genelkurma'nın talimatları doğrultusunda sessiz kalan, bizlere yönelik hukuk ve yasadışı uygulamaları 'yok' sayan, haber boyutunda bile ilgilenmeye 'Genelkurmayın dost basını'na da bir kez daha sesleniyoruz: Gazetecilik hukukunun ve onurunun asker postallarıyla çiğnenmesine; halkın haber alma özgürlüğünün hukuk ve yasadışı uygulamalarla engellenmesine daha ne kadar sessiz kalacaksınız? İşçi ve emekçi kitlelere ve ulusal harekete karşı sürdürülen terörist saldırıların, halklarımızdan ve dünya kamouyundan gizlenmesine alet olmayı; devletin psikolojik savaşının kişilsiz bir aracı olmayı ne zamana kadar sürdüreceksiniz?"

"Tırmanan savaşın sadece Kürdistan halkı ve Türkiye emekçileri için yıkım olacağı düşüncesi bir yanılmalıdır. Bu şekilde derinleştirildiğinde, savaş ateşinin, basın-yayın kuruluşları da içinde olmak üzere. bu gelişmelere seyirci kalan ve sürece alet olan herkesi içine alacağı bilinmelidir.

"Sorumluluk ve duyarlılık sahibi herkesi, sorumluluğunun gereklerini yerine getirmeye çağırıyoruz."

Li Şirnex'ê û Cizîr'ê Zordestiya TC'ê

CIZÎR (Medya Güneşi)-

Li gundên Şirnex'ê û Cizîr'ê zilm û zordestiyên TC'ê dom dikin. Di roja 28'ê Tirmeha 1993'an de hêzên dewletê dora gundê Şirnex'ê, Gundik (Balveren) girtin û hemû gundî li meydana gund civandin; ji bo ku gundî çekên TC'ê bigrin, hêzên dagirkeran zorê dan gundiyan. Yek ji berpirsiyarên hêzên dagirker peyivî û weha got: "Em we nas dikin. Ku hûn wextekî kurt de parastvaniya gundan qebûl nekin û li gund gulleki ji were avêtin, emê gund xera bikin. Vê tiştî baş bifikirin."

Bi rastî jî, hûn çend roj derbas nebûbûn, di 1'ê Tebax'ê de hêzên dewletê, Gundik dan ber topan. Di vî êrişê de gellek xanî xera bûn, çend kes jî birin-

dar bûn. Di pey vî êrişê de li nexweşxanê çengê Ali Sidar hat jêkirin. Provakasyonên dewletê dom dikin.

Li Cizîr'ê, li gundê Ulaş'ê jî, ji êrişên hêzên TC'ê para xwe girt. Hêzên dewletê bi tanq û topan dora gund girtin, gundi tehdîd kirin. Berpirsiyarêki hêzên dagirker bi awirek dijimintî peyivî û weha got: "Emê vî gundê xera bikin, kevir li ser kevir nehêlin." Armanca hêzên TC'ê aşkere ye. Ew dixwazin ku, gundî bar bikin.

Gundê Kuştepe (Cizîr) jî, ji ber êrişên dewletê û provakasyonên nokerên wê, hema hema vala bû. Gundi mecbûr man ku ji gund bar bikin û werin Cizîr'ê. Lê îcar gundi nikarin herin tiştên xwe ji gund binin.

Derik'te araca yaylım ateşî

Azad Bager

DERİK- Derik'e bağılı Fitın (Pınarcık) köyünden ilçe merkezi gelen bir arabaya açılan yaylım ateşi sonucu iki kişi öldü, iki kişi de yaralandı. 23 Temmuz 1993 günü gece 21.30 civarında meydana gelen olay şöyle gelişti:

Derik'e bağılı köylerden alacaklarını almaya giden bir grup Fitın'dan ilçe merkezine dönerken arabaları yaylım ateşine tutuluyor. Beyrok (Böğrek) köyü yakınlarında meydana gelen olayda

Şehmus Çoban (60) ve Hüseyin Kaya (40) ölüyor.

Olayın başını Şerif Temelli'nin çektiği Zorava (Balova) köyü korucuları ile özel tim tarafından gerçekleştirildiği söyleniyor. Olaydan sonra Fitın köyünden Ahmet Mercan, Burhan Mercan, İbrahim Mercan ve olaydan yara almadan kurtulan iki kişinin gözaltına alınması da düşündürücüdür.

Di germiya şer de mafên kulturî

Felat DILGEŞ

G uherîna herî girîg a civata Kurdî di van salên dawî de politîzê-bûna gelê Kurd e. Tekoşîna netewî li ser rewşa siyasî û civakî tesîrên gelek mezin nîşan daye û dide. Êdî pîrsa Kurdistanê ne bi tenê pîrsa ew kes û mirovên ku bi siyasê re mijûl dibin, herweha ew pîrsa bi tevahiya gelê Kurd e. Ji gundiyan bigire heta bajariyan, ji bajariyan bigire heta yê bêkar, karmend û karsazan; hemû kesên ku li Kurdistanê dijîn, bixwazin an nexwazin bi awayekî bi vê pîrsê re eleqedar in. Ew Kurdên ku ji Kurdistanê derketine, li bajarên mezin ên Tirkiyê an li welatên din bi cih bûne ji di çareserkerîna vê pîrsê de aliyek in.

Heta çend sal berê ji di nav me Kurdan de yên ku bi pirranî li ser pîrsa Kurdistanê dipeyivîn hin ronakbîr û siyasêvan bûn; lê îro em dibînin ku rewş guheriye; yên ku heta do dest nediyêtin tiştêkî û xwe ji xebata siyasî dûr dixistin, tekoşîna netewî wekî tevgerê xwendekaran diditin, niha di nav vê xebatê de cih distînin û li gelek ciyan di tekoşîna siyasî de, bi gel re, ji gel re pêşkêşî û pêşengiyê dikin; beşdarî nav refên tekoşîna çekdarî dibin û ji bo welatê xwe şehîd dikevin. Gundiyan Kurd di şevbihêrkên xwe de çirokan nabêjin, sohbetên xwe bi qalkirina pez, dewar, çandinî û zeviyên xwe derbas nakin; ew di şevbihêrkên xwe de bi pirranî li ser tekoşîna netewî, tevgera gerîla û siyasêten dewletên dagirker radiwestin, di van mijaran de ji hevdu pîrsan dikin. Bi giştî li Kurdistanê û li deverên din ên ku Kurd dijîn, pîrsên ku herî pîr tînin kirin û munaqêşe li ser çêdibin ewha ne: Dê ev şer heta kîngê dom bike? Gelo wê dewlet (Dewleta Tirk) bikaribe bi darê zorê pîrsa Kurdistanê çareser bike an ku dê xwe bide ber qebûlkerîna hin mafan? Li Kurdistanê û li ciyên ku Kurd lê dijîn ev pîrs tînin kirin û li ser wan axaftin û munaqêşe çêdibin.

Bêguman bersîvandîna van pîrsan ne hêsan e; lê belê di vê mijarê de hin nêrînen ku ji munaqêşî re vekirîne dikarin bînin pêşkişkirin û mirov dikare li ser hin ihtimalan raweste. Berî her tiştî destpêka vî şerî gelek kevî e û digihîje pêvajoya bindestkirîna gelê Kurd û parvekirîna Kurdistanê. Dema ku gelê Kurd li ser axa welatê xwe, ji mafên xwe yê netewî û mirovî bêpar hat hêştin, bîngeha vî şerî hat avêtin û her ku çû gurr bû. Niha li bakûrê Kurdistanê şer gihîştîye merheleyek dijwar; dewleta Tirk bi hemû hêza xwe ya leşkerî; bi tanq, top û çekên xwe yê kimyayî û bi balafirên xwe yê cengê vî şerî didomîne. Çiya tînin bombaresankirin, gund tînin xerakirin, şewitandin û wêrankirin; bajarên Kurdistanê di bin dagirkeriya dewleta Tirk de ne. Piştî yekalî şer rawestandîna PKK'ê, niyeta dewleta Tirk a domandîna vî şerê qirêjî bi aşkerayî derket holê. Dewleta Tirk di dema şerwestandinê de êrişên xwe yê hovane neda sekinandin û zêdetir kir. Civînen MGK (Konseya Ewlekarî ya Netewî)ê û bir-

ingên ji çapameniya Tirkî re ji bi aşkerayî dan xuyakirin ku di rewşa îro de dewlet alîgirê domandîna şer e, Êrişên hovane û amadekariyên leşkerî ji vê rewşê radixin ber çavan. Ji bo demêke dirêj nebe ji, dê îsal dewlet heta serê zivistanê, vî şerî bi hemû hêza xwe bidomîne.

Di domandîna vî şerî de bi hêz bûn û bi serketîna dewletê girîng e; mirov dikare bibêje ku ev rewş dê qedera şer beyan bike. Lewra yê ku şer dixwaze, yê ku pê daye ser sitûyê Kurdan û ew li ser axa welatê wan bênasname, bêmaf û bêwelet hêştîye dewleta Tirk e û ew bi xwe sedemê yekemîn ê vî şerî ye. Heke dewlet di siyaseta xwe ya îmhâ û asimilasyonê de bi ser bikeve; di vî şerî de piştigiriya gelê Tirk û Kurdên ku ji xwe re kiriye noker (xulam) bistîne û bi awayekî berbiçav li hember tekoşîna çekdarî bi ser bikeve; bi qaydeyê ku ew dibêje "eşqîya û gel ji hevdu biqetîne û eşqîya bipelçiqîne", dê siyaseta xwe ya domandîna şer bimeşîne; lêbelê ku dewlet di van hesabên xwe de tîk biçe û tevgera çekdarî ya gelê Kurd bi pêş ve here, Kurd li bakûrê Kurdistanê eniyek netewî ava bikin, di qada xebata demokratîk de bi paş nekevin, gavên xurt û girîng biavêjin, dê wê gavê hesabên dewleta Tirk ên cengê serobin bibin.

Di hemû şeran de yê neheq, şer bi xurtbûna hêza xwe didomîne û mafdariya xwe ji hêza xwe distîne. Dirêjbûna şer, herdem di nebaşîya hêza neheq deye. Dirêjbûna şer moralê hêza neheq dişikîne û ji demêke bi şûn de ew hêz mecbûr dimîne ku bi çavkaniya hêza xwe bi xwe re ji şer bike. Li Tirkiyê zêdebûna enflasyonê, kêmkirîna mafên karker û karmendan û ji dewletên derve re deyndar ketin, encamêk girîng a şerê qirêjî ye ku li Kurdistanê tê meşandin e. Ji niha ve deynê dewleta Tirk a ji dewletên rojava û Amerîqa re 60 milyar dolarî dîtiye ku ev bi xwe du caran ji butça Tirkiyê ya salakê zêdetir e. Serokwezîra Tirkiyê Tansu Çiller bi devê xwe dibêje ku tesîra şerê li Kurdistanê yê li ser enflasyonê di dora ji %30'yî de ye ku zihêkirînen veşartî (bi dizî) ne di nav vê parê (oranê) de ne. Li gor îstatîstîkên ku ji raya giştî re tînin diyarkirin, ji sedan çilê (%40) butça Tirkiyê ji bo mesrefên leşkerî tê bikaranîn. Butça Tirkiyê ya salekê 397 tîrilyone; ji sedan çilê vê butçeyê di dora 160 tîrilyonî de ye. Bi tenê mîaşê gundparêzan; alîkariya cil (lîvas) û ardû (şewat) ne tê de mehê 130 milyar e. Ji bo yek carekê, rakirîna balafirek cengê 500 milyon e; her roj li Kurdistanê di şerên herî biçûk de balafirên cengê tînin bikaranîn. Şerê qirêjî ye ku li Kurdistanê li dijî

gelê Kurd tê meşandin, çiqas diçe loqê (gep) nanê ku di gewriya gelê Tirk de dikeve xwarê biçûktir dike. Dewleta Tirk baş dizane ku ev karker û karmendên ku îro ji bo zêdekirîna mîaşên xwe dimeşin û nikarin mafên xwe yê demokratîk bi kar bînin, dê sibê tê bigihîjin heta ku ev şer hebe rewşa wan baştir nabe û ji demêke bi şûn de ewê li dijî şerê qirêjî derkevin.

Şerê li dijî gelê Kurd û mafên kulturî

Berpirsiyarên leşkerî û siyasî yê dewleta Tirk car bi car di beyanên xwe de qala mafên kulturî yê gelê Kurd dikin. Herçiqas di avêtina hin gavên kulturî û çareserîya wan de zelaliyek tune be ji, ew mafên ku dê bînin dayin (ya rast dê bê sitandin) ji niha ve li dijî tekoşîna netewî ya gelê Kurd wekî şantaj tînin bikaranîn. Demîrel û berpirsiyarên leşkerî pîrê caran di beyanên xwe de, di vê mijarê de ewha dipeyivin: "Ji bo ku li Tirkiyê mafên kulturî bînin pejirandin û rewşa demokratîk pêş ve here, hewce ye ku berî her tiştî Tirkiyê ji bela terorê rizgar bike. Heta ku Tirkiyê bela terorê ji serê xwe def neke, nikare rewşek demokratîk a baş pêk bîne." Beyanên bi vî awayî ji rastkirîna rewşa demokratîk û pejirandîna mafên kulturî zêdetir, raste rast tehdît in. Heke dewleta Tirk di vê mijarê de xwedî niyetek baş bûya, dê beriya ku li di ji gelê Kurd şerêkî bi tevayî vebike û bimeşîne, wê gav biavêta, rîya çareserîya demokratîk vebikira. Lê belê berpirsiyarên dewleta Tirk di vê mijarê de ne samîmî ne. Ew dayin an pejirandîna mafên kulturî di rîya serxwebûn û azadiya gelê Kurd de wekî pêpelûkekê dibînin. Li gor dîtîna wan, gelê Kurd e ku mafên xwe yê kulturî bistîne, dê qîma xwe bi tenê bi vî tiştî neyne û pê bi pê doza yekîtiyê û serxwebûna xwe bike ku ev ji bo wan tîrseke di cih de ye.

Di van demên dawî de, di çapameniya Tirkiyê de hin nivîskar û rojnamevanên aqilmend û şewirmendên dewleta Tirk li ser numûneyên Baskê û Îrlandayê di sekinin. Di rojnameyan de hat nivîsîn ku di dema Ozal de heyetêk ji Tirkiyê çûye Îspanyayê û di pîrsa herêma Baskê de lêkolîn kiriye û rapor nivîsiye. Li gor encamên ku ji van nimûneyan tê derxistin; heke mafên kulturî yê gelê Kurd bînin pejirandin, dê sempatî, piştigirî û alîkariya ji tevgera çekdarî re qels bike. Dîsa li gor van lêkolînan, beriya ku li Îspanyayê daxwazên kulturî yê Baskîyan bînin pejirandin, hejmara ew Baskîyên ku dixwazin ji Îspanyayê biqetînin û dewleta xwe ya serbixwe ava bikin di dora ji %80'yî de ye; lê piştî ku mafên kulturî hatine pejirandin ev hejmar ji %80'yî ketiye ser ji %20'î. Yanî pejirandî-

na mafên kulturî, ji bikaranîna van mafan zêdetir, di nezera dewletên dagirker de rîyek bi xwe ve girêdana gelê Kurd û parastîna sitatûqoyê ye. Dewleta Tirk beriya ku van mafan bipejirîne dixwaze ku mercên bikaranîna van mafan ji holê rabike; di xerakirin, valakirin û şewitandîna gundan de armançek ewha heye.

Li Tirkiyê û dewletên din ên ku Kurdistanê di nav xwe de parvekirîna pejirandîna mafên kulturî yê gelê Kurd, ji demêke dirêj de ye ku di bernama Amerîqa de ji heye. DYA (Dewletên Yekbûyî yê Amerîqa) di nav sinorên dewletên dagirker de li rîyên çareserkerîna pîrsa Kurdî digere; ew naxwaze ku li Rojhilatnavîn sinor biguherin û berjewendiyên wê bikevin talûkê; lê hebûna pîrsa Kurdî û tevlihevîyên di nav dewletên dagirker de li ser berjewendiyên wê ji rolekî baş naleyizin. Di van demên nêzik de li Amerîqa vekirîna radyoya Kurdî ji divê ku di vê çarçovê de bê nîrxandin. Dema ku mirov rolê giraniya siyaseta Amerîqa ya li ser Tirkiyê bifikire, wê gavê mirov dikare bibêje ku li Tirkiyê bi awayekî resmî pejirandîna hin mafên kulturî yê Kurdan ne dîr e. Lê divê neyê ji birkirin ku çarçova van mafan, heta ku ji dest bê de teng bê girtin û mercên bikaranîna wan bînin sinorkirin. Di vî warî de nimûneyek balkêş beyanên Serokwezîra Tirkiyê Tansu Çiller in. Tansu Çiller beriya ku bê hilbijartin bi awayekî tundî li dijî nêrînen pejirandîna mafên kulturî yê gelê Kurd derdiket û dîtina xwe li ser vê bîngehê dida rûniştin: "Heke mafên kulturî bînin pejirandin, dê pê bi pê Kurd doza yekîtiya xwe û parvebûna Tirkiyê bikin. Heta ku pîrsa terorê çareser nebe di vî warî de gav avêtin ne durust e." Tansu Çiller bi van beyanên xwe yê bi vî awayî dîtînen Suleyman Demîrel ên do û îro diparast; lê piştî ku ew ji bo serokwezîrtiyê hat hilbijartin, ji demêke bi şûn de qala bi zimanê Kurdî mafên weşanî û perwerdê kir. Ev nêrînen Tansu Çiller di serî de Suleyman Demîrel, ji alî DYP'yan û gelek ên din ve hatin rexnekirin û hinekan dirûvê Çiller û Ozal bi hevdu xistin; lê belê ev siyaseta siyaseta Amerîqa bû û Çiller rolê Ozal didomand.

Li tu deverêk dinê ceng heta bi hetayê dom nakin. Kîngê be wê şerê li dijî gelê Kurd ji bisekine; lê belê qolonyalist zû bi zû dev ji welatên ku dagir kirîne û talana xwe bernadin. Rastiyek heye ku qolonyalist ji baş dizanin: Gelê Kurd bi surgunan, bi qirkirînan û bi zîlm û zorê naqede. Ev siyasêten hovane bi tenê dikarin demêke serxwebûn û azadiya gelê Kurd bi derengî bixin; lê belê bi tu awayî nikarin ji vê rastiyê re bibin asteng. Heta ji demêke bi şûn de siyasêten hovane û nemirovî, li ser hişyariya netewî û li dozê xwedî derketîne rolekî erênî dileyizin. Lewra piştî merheleyê gelên bindest bi çavên xwe dibînin ku rîya aramî, aştî û azadiyê li mafên xwe yê netewî xwedî derketin û qedera xwe bi destê xwe tayinkirin e. Em dikarin bibêjin ku gelê me vê rastiyê dîtiye; loma ew pîrsên politîk dike û li bersiva wan digere.

Gelê Kurd bi surgunan, bi qirkirînan û bi zîlm û zorê naqede. Ev siyasêten hovane bi tenê dikarin demêke serxwebûn û azadiya gelê Kurd bi derengî bixin; lê belê bi tu awayî nikarin ji vê rastiyê re bibin asteng. Heta ji demêke bi şûn de siyasêten hovane û nemirovî, li ser hişyariya netewî û li dozê xwedî derketîne rolekî erênî dileyizin.

Lozan İhanet ve Paylaşma Antlaşması

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'nın üzerinden tam 70 yıl geçti. Bu 70 yıl boyunca süregelen dönemin biçimlenmesinde önemli bir rol oynayan Lozan Antlaşması'nın, Kürt ulusu üzerindeki etkileri ile, Kürt ve Türk halklarının ilişkilerinin şekillenmesinde nasıl bir etki yarattığı konusu üzerinde durmak gerek. Lozan Antlaşması hiç kuşkusuz emperyalist-kapitalist devletlerin dünyayı yeniden paylaşma ve egemenlik ilişkilerini yaygınlaştırma amacıyla giriştikleri Dünya Savaşı ve bu savaşın sonucunda oluşan yeni güçler dengesinden ayrı değerlendirilemez. Osmanlı İmparatorluğu savaşta Almanya'nın kazanacağı yönündeki hesaplardan hareketle paylaşımından pay elde etme ve içine girdiği borç çıkmazını aşma amacıyla Almanya'nın saflarında yer almıştı. Bununla birlikte İttifak devletlerinin hilaf devletleri karşısında yenik düşmesi, İmparatorluğun dağılma durumuyla karşılaşmasına sebep oldu. İngiltere ve Fransa gibi devletler her ne kadar egemenlik alanlarını yaygınlaştırmak için Osmanlıların denetimindeki sömürgelere el koyma yönünde hareket etmişlerse de, hiç bir zaman bu imparatorluğu yıkıp tam bir sömürge konumuna getirmeyi hedeflememişlerdir. Onlar için önemli olan, güçten düşürülmüş, kendilerine muhtaç ve her an için denetim altına alınabilecek kukla bir iktidarın egemen olmasıydı. Bu nedenle ilk başlarda Osmanlı hanedanlığıyla yakın ilişkiler kurmalarına rağmen (özellikle İngiltere), Kemalist hareketin inisiyatifi eline geçirmesinden sonra, tercihleri ondan yana kaydırmakta bir sakınca bulmamışlardır. İlk etapta Kemalistleri tercih etmemelerinin sebebi, anti-emperyalist, ulusal kurtuluşçu bir güç olmaları değil, Osmanlı hanedanlığından kalma bir yönetimin daha kolay bağımlı hale getirilebileceği gerçekliği idi. Dolayısıyla Lozan'da bir Türk devletinin onaylanması pek de sürpriz olmadı. Anadolu'daki muhalefetin öncülüğünü ele geçiren Kemalist hareket, Lozan'da kendini "Türklerin ve Kürtlerin ortak temsilcisi" olarak kabul ettirip Kürtlerin kendi öz temsilcileri aracılığıyla toplantılara girmelerini engelledi. İsmet Paşa "TBMM Hükümeti Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümeti olduğunu" vurgu-

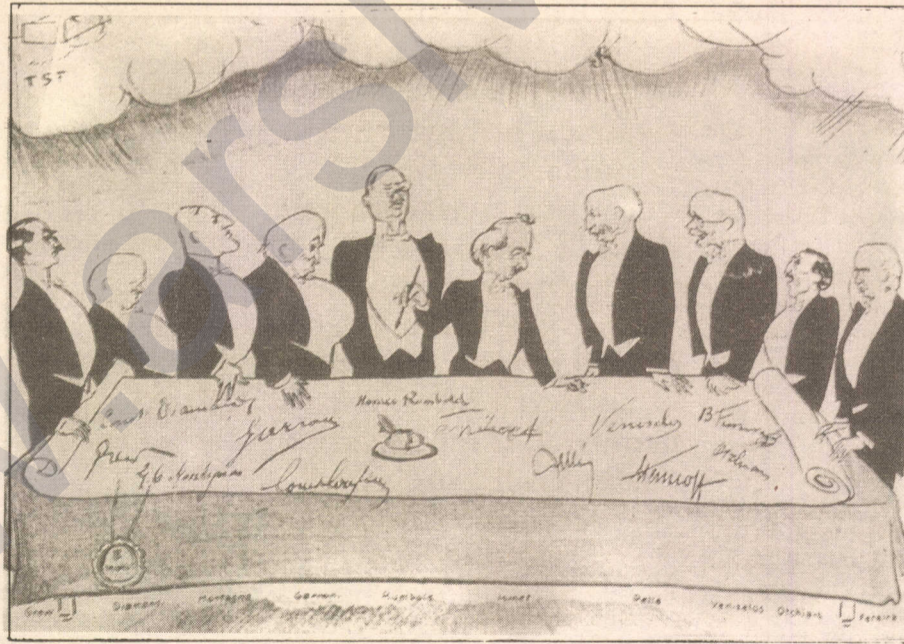
lamakla birlikte, belgelere Kürt kelimesinin geçmemesi için elinden gelen tüm çabaları sarfetti. 70 yıl boyunca TC, Lozan'da Kürtlerin bir azınlık olarak tanımlanmadığı gerekçesi altına sığınarak, Kürt ulusunun hertürlü haklarını inkar etme yoluna gitti. Kürtlerin azınlık olmadıkları doğrudur, fakat bu gerçeklik Kürt ulusunun varlığı ile ulusal demokratik haklarının inkarını değil, onun bir ulus olmasından kaynaklanan haklarının güvence altına alınmasını gerektirir. Bugün devlet, kaba kuvvet, ihanet ve çeşitli entrikalar sonucu oluşturduğu sınırları "kutsal ve değişmez" ilan ederek Kürt halkının kimi haklarını dile getiren aydın ve yazarları "devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda suçu işledikleri" iddiasıyla yargılayıp cezaevlerine atabilmektedir. Yani Kürtler haklarına sahip olmadıkları gibi, haklarını dile getirerek savunma hakkına da sahip değildirler. İşte Lozan'ın Kürtlere ilişkin fiilen yarattığı durum budur. Kürdistan'ın dört sömürgeci devlet arasında paylaşılması ise Lozan'ın ayrı bir sonucudur. Lozan Antlaşması ile sınırlarını genel çerçevede belirleyip iktidarını sağlamlaştıran Kemalist yönetim, Türkiye emekçi sınıfları ile devrimci-demokrat aydınlarına karşı diktatoryal bir politika izleyerek her türlü ilerici muhalefeti boğmaya girişti. İktidar, Türk halkının ilerici muhalefette olan bağlarını koparmak ve ulusunun haklı taleplerini kolayca boğmak için koyu bir şovenizm ve anti-komünizm politikasına sarıldı. Türk halkının önemli bir kesiminin şovenizm politikasından etkilenmesi hiç kuşkusuz, Türk ve Kürt halkları arasındaki kardeşlik duygularının zayıflamasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu yüzden başta Türkiyeli devrimci-demokratlar olmak üzere hepimizin üzerine düşen acil görevlerden biri de, şovenizme karşı mücadeleyi boyutlandırarak halkların kardeşliği belgisini yükseltmektir... Lozan Antlaşmasının halklarımız açısından yarattığı sonuçları değerlendirmek amacıyla Murad Cıwan(Yazar), İsmail Beşikçi(Yazar), Osman Tunç (Yeni Zemin Dergisi Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü) ve Kamber Soyapak(Avukat)'ın görüşlerine başvurduk.

Murad Cıwan :

"LOZAN ANTLAŞMASI, İHANET, DÖNEKLİK VE KOMPLOCULUĞUN BELGESİDİR."

Resmi ideoloji, 70 yıldır Lozan Antlaşması'nı bir ulusun kurtuluş mücadelesinin zaferle taçlanması ve yıkıntılar, küller altından modern dipdiri bir devletin doğuşunun uluslararası düzeyde ifade bulması, belgelenmesi olarak gösteriyor. Ona göre bu antlaşma Misak-ı Milli sınırlarının ve bir ulusun bağımsız yaşama iradesinin dünyaya kabul ettirmesi, yedi düvele karşı bir zaferin kazanılmasıdır. Bu iddialar dayanak edilecek, 70 yıldır Lozan Antlaşması, övüle övüle bitirilemiyor.

Resmi ideolojinin Lozan Antlaşması'nı göklere çıkarması anlamsız değil. Çünkü bu antlaşma, gerçi iddia edildiği gibi Türk ulusu açısından kara yazgının değiştirilmesi, bağımsız yaşama iradesinin yedi düvele kabul ettirilmesi, bir devletin yıkıntılar arasından yeniden dirilerek çıkması anlamına gelmiyor ama, bizzat bu ideolojinin yani o dönemde İttihat Terakki artığı durumundaki Kemalist hareketin, meşruluk ve uzlaşmacılığını Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletlerine, en çok da İngilizlere kabul ettirmesi, böylece Türkiye'nin başında kalma icazetini kopararak iktidar koltuğunu sağlamlaştırmasıdır. Bu anlamda Lozan Antlaşması, bir yandan İngilizlerin Mustafa Kemal kılığın Türkiye devletinin başına geçmesine, onunla iş yapmaya razı olması ve dolayısıyla Kemalistlerin hüsnuna uğrayan ulusal ve siyasal güçlere sırt çevirerek onlara karşı savaşta, Kemalist kılığı desteklemesi, diğer yandan Kemalist kılığın başta

İngilizler olmak üzere, galip devletlere hizmet etmekte, isteklerini yerine getirmekte kusur etmeyeceği güvencesini vermesidir.

Lozan Antlaşması, tarihsel bir sürecin aşağı yukarı ortalarına denk gelen ve hem öncesi hem de sonrası olaylarla sıkı bağlantısı yakalandığında anlamlı hale gelebilen bir momenttir. Fakat iddia edildiği gibi, başkaldırı, diriliş ya da bağımsız yaşama yönündeki mücadeleleri kapsayan bir sürecin değil, meşrulaşma, uzlaşma, komplo, ihanet, döneklilik örnekleriyle dolu olaylarla bağlantılı olan bir momenttir.

Lozan Antlaşması öncesinde, Mustafa Kemal kılığının mücadelesini karakterize eden en belirgin yanı, kendisini İngilizlere

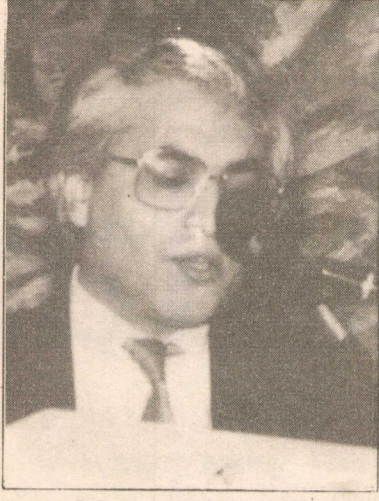
kabul ettirmektir. Çünkü bu hareket daha Mondros Mütarekesi'nden kısa bir süre sonra, Fransız ve İtalyanlarla anlaşmış, onların desteğini sağlamış, ama İngilizlere bir türlü kendini kabul ettirememiştir. İngilizler başlangıçta, Kemalist hareket yerine, İstanbul hükümetlerini, Ermenileri, Yunanlıları ve Pontus Rumlarını tercih etmektedir. Mustafa Kemal'in ise bütün isteği, İngilizleri onların arkasından çekmeye, kendisiyle anlaşmaya razı ettirmektir.

Fakat, 1922'lere dek Kemalizm bunu başaramamıştır. Çünkü o yıla dek İngilizler, Rusya'da zafere ulaşan Bolşevik devrimi durdurmak için Kafkasya'da devrime karşı bir bend kurmakla uğraşmaktadır.

lar. Gürcistan'da Menşevikler, Ermenistan'da Taşnaklar, Azerbaycan'da Musavat Partisi iktidardadır. İngilizler, Bolşevizme karşı Kafkasya'da bunlara, Karadeniz'de Pontus Rumlarına ve İstanbul'da Sultan Hükümeti'ne bel bağlamaktadır. Ayrıca, o dönemde İngiltere'de iş başında olan siyasal iktidarın arkasındaki İngiliz sermayesinin Kafkas petrolerinde de büyük çıkarları vardır. Böyle olunca da İngilizler, Anadolu'da Ermenilerin, Yunanlıların ve İstanbul hükümetinin çıkarlarına uygun bir siyaset izlemektedir. Bu siyaset Kemalist hareketi dışalamaktadır.

Ancak 1922'ye gelindiğinde, Bolşevikler Kafkasya'nın bu üç ülkesinde de İngilizlerin müttefiklerini alaşağı ederek, iktidarı ele geçirmişlerdir. Aynı dönemde İngiltere'de iktidar değişikliği de olmuş ve Kafkas petrolüne, öylesine sarılan, sermaye çevrelerinin siyasi taraftarları iktidarı kaybetmişlerdir. Dolayısıyla 1922'den itibaren, İngilizler at değiştirmeyi kabul etmişlerdir. Ermeni, Rum ve Yunanlılara sırt çevirmiş İstanbul hükümetine, sultan ve halife ihtiyacı kalmamıştır. Hatta İstanbul'u hilafet merkezi olmaktan çıkarmak ve İslamiyetin merkezini işgal altındaki Mekke ve Medine ile sınırlı tutmak için sultan ve halifelik kurumunun kalkması çabasına girmiş, dolayısıyla Mustafa Kemal hareketinin anlaşma istemini kabul etmiştir.

İşte Lozan Antlaşması İngilizlerin bu siyaset değişikliğinin sonucudur. İngilizler siyasetteki bu dönüşlerine karşılık olarak, Kemalistlerden pekçok talepte bulunmuşlardır. Bu taleplerin hemen hemen tümü de Kemalist yönetim tarafından anlaşmanın ya öncesinde ya da sonrasında yerine getirilmiştir. Bunların en belirginleri de şöyle sıralanabilir

Murad Cıwan

a) Misak-ı Milli'den vazgeçilerek, o zaman Musul vilayeti denen Güney Kürdistan'ın İngilizlere, şimdiki Suriye Kürdistanı'nın da Fransızlara kalması kabul edilmiştir. Misak-ı Milli ilk defa İstanbul'daki Meclisi Mebusan tarafından belirlenmiş ve Türklerle Kürtlerin yaşadıkları topraklar dışındaki Osmanlı toprakları üzerinde hak iddia etmekten vazgeçmeyi, ama Türklerle Kürtlerin üzerinde yaşadıkları toprakların tümününün kurtarılmasını ve bunun üzerinde bir devlet kurulmasını öngören bir "Ahd" dir. Erzurum ve Sivas kongrelerinde Kemalist hareket bu "Ahd" a sahip çıkmış, ancak İngilizlerin uzlaşmayı kabul etmeleri üzerine Misak-ı Milli'ye ihanet etmiş, Kürtleri arkadan hançerleyerek ülkelerinin önemli parçalarını İngiliz ve Fransızlara peşkeş çekmiştir.

Buna karşın İngiliz ve Fransızlar da, Kürtleri tümüyle haklarından yoksun bırakma, onları ezip yok etme savaşında Kemalistlere destek vermişlerdir. Bu anlamıyla Lozan Antlaşması, Türklerin emperyalizmle işbirliği ederek Kürtlere ihanet etmelerinin, komplolarla ülkelerini parçalamalarının, böylece Kürtlerin son ulusal hak ve varlıklarını da yitirmiş olmalarının belgesidir.

b) Lozan Antlaşması, İngiliz ve Fransızların Ermenileri, Pontus Rumlarını ve Yunanlıları Türklere sattıklarının, böylece Kemalistlerin Anadolu'daki son Ermeni ve Rum varlıklarını temizleme olanacağını ele geçirdiklerinin resmi belgesidir.

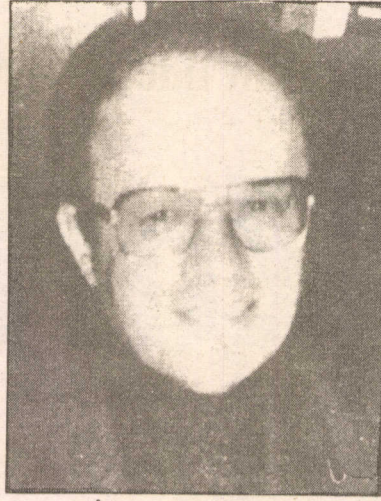
c) İslamiyetin Hicaz'daki tek merkez olarak kalması için önce padişahlığın, ardından halifelik kurumunun lağvedilmesi, İstanbul'un başkent ve dünya Müslümanlarının halifelik merkezi olarak kalmasına son verilerek, Ankara'nın başkent yapılması, Cumhuriyet ilan edilmesi, birtakım ekonomik ve medeni yasalarının çıkarılması, Kemalist devrimler v.s. Bunların tümü Kemalizm'in Cumhuriyetçi, özgürlükçü ve reformcu olduğu, bu düşüncelere inandığı için değil, başta İngilizler olmak üzere Batı'nın galip devletleri öyle istediği için Lozan Antlaşması momentinin öncesi ve sonrası olayları bağlamında gerçekleşmiştir.

Zaten bu nedenledir ki, padişahlık ve halifelik kaldırıldığı, Cumhuriyet ilan edildiği, reformlar yapıldığı halde, Türkiye, Osmanlı dönemine nazaran ne daha bağımsız, ne daha özgür ne de daha çağdaş olabilmıştır. Aksine, özgürlükler, adalet, ekonomik ve sosyal ilerleme alanında daha gerilemiştir. Örneğin Osmanlı Meclisi Mebusanı, TBMM'den daha çok serbest bir meclistir. Yine İttihat Teraki yönetimlerinin bütün komploculuğuna rağmen Osmanlı'nın son döneminde siyasal hak ve özgürlükler, ulusların hak ve olanakları v.s. bakımından Türkiye Cumhuriyeti döneminden çok daha ilerde olmuştur. Lozan'ın biçimlendirdiği Cumhuriyet Kürtlere inkar, yokoluş ve katliamları, Türklere de acı sefalet ve karanlık bir zulüm, dikta ve komplo dönemi getirmiştir. 70 yıldır da aynı olgular bütün canlılığıyla toplumlarımızı etkiliyor.

İsmail Beşikçi:

"LOZAN ANTLAŞMASI, TÜRKLER VE KÜRTLER AÇISINDAN AYRI AYRI DEĞERLENDİRİLMELİDİR."

Lozan Antlaşması, Türkler ve Kürtler açısın-

İsmail Beşikçi

dan ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Lozan, Türkler açısından, Osmanlı İmparatorluğu'nun temelleri üzerinde yeni bir Türk Devleti'nin kurulmasını onaylayan bir antlaşmadır.

Kürtler açısından ise, Lozan, emperyalist ve sömürgeci bir bölüşüm antlaşmasıdır.

Lozan Antlaşması, Kürdistan'ın bölünmesini, parçalanmasını ve paylaşılmasını sağlayan bir antlaşmadır.

Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, İngiltere'nin ve Fransa'nın çok büyük bir rolü olduğu açıktır. Fakat bu emperyalist bölüşüm politikasının, Ortadoğu'da yerli işbirlikçileri de vardır. Kemalistler bu politikanın en önemli işbirlikçileridir.

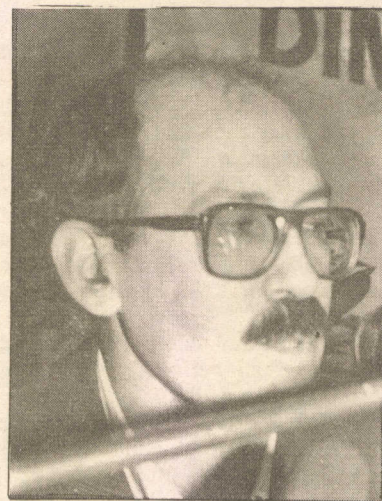
Son Lozan Antlaşması kutlamaları, bir kısım Türk aydınlarıyla, Kürt kamuoyu arasında ne kadar derin görüş ve kavrayış farkları olduğunu açıkça gözler önüne sermiştir. Bir kısım Türk aydınları, Türk demokratlar, devrimcileri, hâlâ devlet gibi düşünmektedirler, devlet gibi tavır ve davranış sergilemektedirler.

Kürdistan'ın bölünmesinde, parçalanmasında ve paylaşılmasında, emperyalist ve sömürgeci devletlerle çok yoğun işbirliği yapan Kemalistlerin, uzun yıllar, "mazlum halkların kurtuluşu yolunda önder olduk, sömürgeci baskılar altında yaşayan Şark'ın köle milletlerini ulusal kurtuluşları yolunda ilham verdik..." diye propaganda yapmaları, Kürtlerin ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinin cılızlığındandır. Fakat 10 yıla yakın bir zamandır, Küzey Kürdistan'da cereyan eden ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesi, Kemalistlerin ırkçı ve sömürgeci yüzlerini bütün açıklığıyla gözler önüne sermiştir. PKK önderliğinde yürütülen bu mücadele gitikçe yaygınlaşmakta ve derinleşmektedir. Bu mücadele sürecinde ulusal bilinç hızla büyümektedir, gelişmektedir.

Kürdistan'ı bölen, parçalayan ve paylaşan devletler, sık sık toprak bütünlüklerinden söz etmektedirler. Toprak bütünlüğü, bu sömürgeci devletler için kutsal bir yapıdır. Bu, Kürdistan'daki devletlerarası sömürge statüsünün korunması ve sürdürülmesi demektir. Basın, üniversite, devlet bürokrasisi, mahkemeler, ordu ve polis gibi kurumlar aracılığıyla sürdürülen devlet terörü, Kürtlerin de bir ülkesi olduğunu fakat bu ülkenin emperyalist ve sömürgeci politikalarla, bölündüğü, parçalandığı ve paylaşıldığı konularını dikkatlerden uzak tutmaya çalışmaktadır. Devlet, insanları bilincine bu konuların çarpmasını önlemek için her türlü önlemi almakta ve yürürlüğe koymaktadır. Fakat, Kürtlerin ulusal ve toplumsal bilinci artık bu devlet terörünü çoktan aşmıştır.

Lozan Antlaşması, Kürtler açısından dünyanın en haksız antlaşmalarından biridir. Çünkü, Lozan, Kürt adını, Kürdistan adını dillerden ve tarihlerden silmeye çalışmaktadır. Lozan Antlaşması'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından uygulanması bu amaca ulaşma doğrultusunda olmuştur.

Kürdistan sömürge bile değildir. Çünkü Kürt adı ve Kürdistan adı tanınmamaktadır. Kürt ülkesinin sınırları çizilmemiştir. Bu, Kürdistan'ı klasik sömürgeleden ayırmaktadır. Koşullar, Kürdistan'ın kat kat aleyhindedir. Kürdistan sömürgeci, örneğin İngiltere'nin Hindistan'ı, Fransa'nın Cezayir'i, Portekiz'in Angola'yı yönetmesinden çok daha barbar bir şekilde yönetilmektedir, Kürdistan'ın, sömürgeci devletlerin topraklarının uzantısında

Osman Tunç

olması, devlet terörünün daha kolay, hızlı ve yoğun bir şekilde örgütlenmesini sağlamaktadır.

Batı'nın ve Türkiye'nin devrimci ve demokratik kamuoyunun, Kürdistan'ın devletlerarası sömürge statüsü konusunda bilinçlenmesini sağlamak Kürt hareketinin en önemli görevlerinden biri olmalıdır.

Osman Tunç: "LOZAN'DA İNKAR EDİLEN, KÜRT VARLIĞIYDI"

Lozan Antlaşması altında yeni kurulan T. Cumhuriyeti'nin redd-i miras anlayışının resmi tescilidir. Yeni Cumhuriyet, misak-ı milli sınırları içerisinde kalaçak tarihini, kültürünü ve geçmişini bir çırpıda silip atıyordu. Osmanlıya ait ne varsa -ki bu İslama ait ne varsa anlamına geliyordu- bundan vazgeçme taahhüdü karşılığında kendisine misak-ı milli hudutları içine sıkıştırılmış bir Türkiye veriliyordu.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti daha 1. Dünya Savaşı içinde omuz omuza düşmana karşı savaştığı medar-ı iftiharları saydıkları Kürtleri reddedecek, varlıklarını inkar edecekti. Savaş yıllarındaki yazışmalarda ve konuşmalarda "biz Türkler ve Kürtler" diye bahsedilen Kürtler birden bire ortadan kaybolmuştur.

Lozan görüşmeleri sırasında Kürtlere azınlık haklarının tanınması için Cemiyet-i Akvam'a (o günün Birleşmiş Milletleri) başvurulması tartışmaları yapılırken, Türk delegasyonu adına konuşan İsmet Paşa ısrarla Kürtlerin Türk olduklarını dile getirir. İsmet Paşa'nın bu ısrarlı vurgusuna karşı, Lord Curzon biraz da ayla la karışık şu cevabı verir: "Tarihte ilk olarak Kürtlerin Türk olduğunu Türk heyeti keşfetmiş oluyor. Şimdiye kadar kimse bunu bilmiyordu" (Lord Kinross, Atatürk, c.2, s.574).

Lozan görüşmelerinde İngilizler Kürtlerin meskun olduğu bölgelerin sınır sorununu çözülmesini Milletler Cemiyeti'ne havale edilmesini öneriyordu. Türkiye ise, misak-ı milli sınırları içerisinde tek bir ulusun var olduğunu ve bunun da Türk ulusu olduğunu savunuyordu. Bu görüşünü teyid etmek için bir kurnazlık da düşünmüştü. Zinar Silopi'nin anlattığına göre, İsmet Paşa bir defasında Diyarbakır milletvekili Pirinçzade Fevzi Bey'i diğer defasında da yine milletvekili Zülfü Bey'i birer Kürt sıfatıyla beraberinde götürerek, orada "biz Kürtler Türklerle kardeşiz, ayrılmak istemeyiz, aramızda bir fark yoktur." dedirtmek suretiyle tezini kabul ettirmiştir.

Lozan'da inkar edilen, yok sayılan Kürt varlığıydı. Ulus-devlet temeli üzerine kurulan Türkiye, Osmanlı'nın değişik ırklardan, dinlerden, mezheplerden, farklı kültür ve geleneklerden oluşan ve zengin bir mozaiki andıran yapısını yok sayıyordu. Tek ulus ve tek kültüre dayalı tek tip insan yetiştirme politikası, yetmiş yıldır Türkiye'de uygulandı da ne oldu? Kürtleri yok saymakla, bunu uluslararası anlaşmalarda tevsik etmekle nereye varıldığı bugünlerde daha iyi anlaşılıyor mu?

Lozan Antlaşması'nın tek başarılı TC açısından yönü Kürtleri yok saymış olmasıdır. Ne varki bu tarihi yanlışlığın acısını Türkiye yetmiş yıl sonra yeniden çekmektedir. Lozan Antlaşması'na yansyan bu resmi görüşün bugün için artık geçiriliği kalmamıştır. Türkiye, yekpare ulus anlayışından sınırlarak Osmanlı'nın bıraktığı zengin sosyo-kültürel yapıyla yeniden kucaklaşmak zorundadır.

Kamber Soypak

Kamber Soypak:

"TC LOZAN ANTLAŞMASI'NI İHLAL EDİYOR."

Lozan Paris Antlaşması'nın 70. yılı kutlanırken bu anlaşmanın Türkiye sınırları içerisinde kalan Kürtler bakımından ne getirip ne götürdüğü üzerinde durarsak Lozan Antlaşması, TC'nin temellerinin atıldığı ve TC'nin kendisini Dünya emperyalist-kapitalist sisteme kabul ettirdiği bir antlaşmadır.

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı sıralarda Kürtler uluslaşma sürecini tamamlayamamış, ulusal örgütlenmesini ve kurumlarını oluşturamamış bir toplum olarak bulunuyordu. Bu nedenle Lozan'da Kürtler bağımsız bir varlık gösterememişlerdir. Bir kısım Kürtler her ne kadar tavır koymak istemişlerse de başarılı olamamışlardır. Bunun tarihsel nedenleri araştırılabilir, bu konuda çeşitli görüşlerde ileri sürülebilir ancak sonuç olarak Lozan'da Kemalistler Kürtler adına da davranmışlardır. Kürtlerin iradesi dışında yapılan bu anlaşmanın Kürtler aleyhine en belirgin yönü KÜRDİSTAN'IN DÖRT BÖLGE DEVLETİ (Türkiye, Suriye, İran ve Irak) tarafından parçalanmasıdır. Her ne kadar TC'nin bu ülkelerle olan sınırları daha sonra imzalanan Ankara Antlaşması ile çizilmişse de (İran-Türkiye sınır 1639 tarihli Kasr-ı Şirin Antlaşması ile belirlenmiş, 1923'te gözden geçirilmiştir.) Kürdistan'ın dört parçaya bölünmesinin temelleri Lozan'da atılmıştır.

Lozan Antlaşmasının Kürdistan'ı ve Kürtleri parçalayan temel özelliği dışında bugün yürürlükteki hali ile dahi TC'nin ihlal ettiği, uygulamadığı hükümleri de mevcuttur. Özellikle Lozan Antlaşması'nda azınlıklar için öngörülen hükümler ayrı bir bölüm olarak "Azınlıkların Korunması" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu bölümdeki hükümlerde azınlıkların milliyeti belirtilmemiştir. Ancak bazı hükümler dinsel azınlıklar için konmuştur.

Bazı yazarlar TC'yi sözleşme hükümlerinin ihlalinden korumak için Lozan'ın azınlıklara ilişkin hükümlerinin sadece dinsel azınlıklara bazı haklar tanıdığı iddia etmişlerdir. Oysa antlaşmadaki hükümler gayet sariftir, özellikle anlaşmanın 39. maddesi çok açık olarak anlaşma hükümlerinin her Türk ve vatandaşlarına uygulanacağını belirtmiştir.

Eğer bazı Türk yazarların iddia ettikleri gibi TC'yi ihlallerden kurtarmak için anlaşma hükümlerinin sadece dinsel azınlıklara tanındığı kabul edilirse bu durumda anlaşma hükümlerinin en azından Hıristiyan Kürtlere tanınması gerekir.

Sonuç olarak Lozan Antlaşması'nın Kürtler bakımından ifade ettiği anlamı şöyle özetlemek mümkündür:

1- Lozan Antlaşması'nın en önemli özelliği KÜRDİSTAN'IN parçalanması antlaşmasıdır.

2- Anlaşmanın "Azınlıkların Korunması"na ilişkin hükümlerinden dinsel azınlıklar için özellikle belirtilmiş olanları dışındaki özellikle dile ilişkin 39/5 maddesi Kürtlere de uyması gereken hükümdür TC bunları uygulamayarak bu anlaşmayı ihlal ediyor. Özellikle anlaşmanın 37. maddesine göre bu anlaşma TC'nin tüm yasalarının ve Anayasasının üzerinde bir yasal metindir, TC buna aykırı yasa ya da Anayasa yapamaz.

Medya: Bildiğimiz kadarıyla ekonomik durum çok kötü. Öte yandan görüş-tüğümüz bazı yardım kuruluşlarının tutu-mundan, para yardımında bulunan dev-letlerin de eskisi gibi olaya sıcak bakma-dıkları izlenimini edindik. Bu durumu ba-zı küçük partiler, özellikle de İslami örgüt-ler suistimal ediyorlar. Aynı zamanda Washington-post, bu duruma bir çözüm bulunmazsa hükümetle uzlaşma yolunu arayacağınızı yazdı. Acaba siz ne diyorsu-nuz?

Barzani: Ekonomik durumun çok kötü olduğu herkesçe bilinen bir gerçek. Bu da uzun yıllar süren savaş ve yıkımın sonucudur, yeni bir şey değildir. Bu kötü ekonomik durumun düzeltilmesi için de hepimize görev düşüyor, hepimizin çaba sarfetmesi gerekir. Her şeyden önce kendi öz gücümüze güvenmemiz lazım ve imkan dahilinde olanı gecikmeden yapma-lıyız. Böylesi bir durumda da, bir süre da-ha ayaklarımız üzerinde durmayı öğrenene kadar dış desteğe ihtiyacımız olacaktır. Şu ana kadar yapılan yardımlar, sorunumuzu çözmekten uzak kalmıştır. Şimdiye kadar-ki yardımlar, temel gıda maddelerini karşı-lama düzeyinde olmuştur, durumu düzelt-meye yetmemiştir. İhmal olayına gelince; yönetimde olmayan, hükümette yer alma-yanlar, çok güzel laflar edebilirler; dünyayı toz pembe gösterebilirler. Ama, ekonomik durum herkes değerlendirebilir, tahlil edebilir. Eleştiri yapmak kolay, ama iş yap-mak sanıldığı kadar kolay değildir. Hü-kümette yer almayan parti ve örgütlerin bu durumu suistimal edeceklerini ve ken-dilerine propaganda malzemesi yapacakla-rını biliyoruz. Ama Kürt milletinin duru-mu takdir edeceğine ve sonucu bekle-yeceğine inanıyoruz, güveniyoruz. Görüş-me konusuna gelince, Bağdat'la görüşece-ğiz demedim. Ankara'da temaslarımızı sürdürürken, Talabani ile görüştim, Kür-distan'dan yeni gelmişti. Dolayısıyla o du-rumu daha iyi bilir diye; "siz ne düşün-yorsunuz", "Kürt halkının bu duruma da-ha fazla tahammülü var mı" "ya da sizce bu sorunun çözüm yolu nedir" diye sor-muştum. O zaman da söylemiştim, şimdi de söylüyorum: Soruna çözüm bulunmaz-sa, Kürt halkı ya ihaneti seçer ya da Bağdat'a yönelir diyorum. Bu durumun böyle devam etmesinin mümkün olmadığı açık, çözüm bulmak için mücadele edil-meli diyorum.

Medya: Yani "Bağdat'la görüşeceğiz" demediniz mi?

Barzani: Böyle bir görüşmeye ancak Kürdistan Parlamentosu karar verebilir, ben veremem. Kesin olarak şunu diyebilirim: Sorunun çözümü için atılan her adı-ma karşı biz de bir adımla karşılık verece-ğiz.

Medya: Durum daha kötüye gidebilir ve bu ortamda halk, Bağdat'la görüşmeyi tercih edebilir. Washington'dan yeni dön-dünüz, acaba böyle bir tercihin önüne geçecek taahütte bulunuldu mu? Siz, gerekli dış yardımın yapılacağı konusunda iyimser misiniz?

Barzani: Ben bugüne kadar Kürt mil-letinden hakikati saklamadım. Dışardaki görüşmelerimiz sırasında ne konuşmuşsak, onu millete de söylemişim. Parlamen-to-daki konuşmamda; siyasi, iktisadi ve güvenlik konularında ne konuşulmuşsa dile getirdim.

Medya: Görüşmelerde neler konuşul-du, size ne söylediler?

Barzani: Güvenlik ve siyasi açıdan durum açık, Kürt milletini himaye edecek-leri sözünü verdiler. Diktatörlüğü değil, onun demokratik alternatifini destekleye-ceklerini söylediler. Irak sınırları içerisin-de, Kürt halkının temel haklarını, Kürt-lerin ilan ettikleri şekliyle destekleyecek-le-rini söylediler. INC (Irak Nasyonal Cong-ress/ Irak Ulusal Kongresi)'yi demokratik alternatif olarak gördüklerini açıkça dile getirdiler. Ancak ekonomik açıdan net bir şey söylemediler. Şu ana kadar da bu alan-da ne yapacakları belli değil.

Medya: INC'ye 23 milyon dolarlık yardım yapılacağı söyleniyor, doğru mu? Doğru ise, Kürt halkının payına ne kadar

düşüyor?

Barzani: Yok, yok öyle değil, ayrıl-mış; ancak 23 değil, yeni olan 23 milyon dolarlık yardım. Ayrıca daha önce ayrılan 15 milyon dolar daha var, yani toplam 38 milyon dolar yapıyor. Ancak bu yardımın ne olarak verileceği ve nasıl dağılacığı belli değil. Çünkü, yardımlar BM ve diğer yar-dım kuruluşları vasıtasıyla dağılıyor; onlar biliyorlar, biz bilmiyoruz. Yapılan yardım az sayılmaz, ancak sağlıklı bir şekilde dağılmıyor.

Medya: "Tahsis edilen para az sayıl-maz ama gerekli yerlere sarfedilmiyor" demekten kastınız nedir?

Barzani: Kastım, yardım örgütlerinin doğrudan Kürdistan hükümetiyle ilişki kurmalarına ve onunla anlaşmalarına izin verilmiyor. Bu da yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını geciktiriyor veya engelliyor. Dolayısıyla adaletsizliğe yol açı-yor. Örneğin geçen yıl yakıt (petrol) için 30 milyon dolar ayrılmıştı. Millet'in %30'unun yakıtı olmasına rağmen bu yar-dım yetersiz kaldı. Oysa aynı miktarla, Kürdistan'da iki işletme açılabilirdi. Petrol da var, istedikleri an teminat da bulabilir-lerdi. Üretilen petrolün artırılması için de, yerel parayla 20-24 milyonla iki artırma tesisi kurulabilir. Böylece de Kürdistan'ın bütün ihtiyacı karşılanabilirdi. Bu sözkö-nusu örneklerin en basiti. Bir başka örnek, yağ dışardan alacaklarına, burda kuracak-ları iki yağ fabrikası bütün ihtiyacı karşı-la-yabilirdi.

Medya: Peki, elinize ge-çen yardım para-larıyla siz böyle bir girişimde bu-lunamaz mıydınız?

Barzani: Gelen yardımlar BM ile diğer yar-dım kuruluşları tarafından dağıtıl-dığı için biz mü-dahale edemiyoruz.

Medya: Irak'ın BM ile anlaş-ması ve petrol sa-tabilmesi, sizleri ekonomik ve siya-sal açıdan nasıl etkiler?

Barzani: E-ğer görüşme, an-laşmayla sonuçla-nır ve petrol satıl-ırsa, bunda Kürt-lerin de payı ola-caktır. Kürt halkı-nın ihtiyacı olan petrolü de, BM sağlamakla yü-kümlüdür. Dolay-sıyla etkisi olsa da, pozitif bir et-ki olur.

Medya: Böylesi bir du-rum Saddam'ın siyasi açıdan güç-lenmesine neden olmaz mı? Yani bu durum Kürt-lerin aleyhine ol-maz mı?

Barzani: Petrolün satımın-dan elde edilen para, BM gözetiminde dağılacak, rejimin bunda bir rolü olmayacak. Doğrudur, eğer onların eliyle dağılmış olsaydı; kötü olurdu. Ama, onların eliyle değil, BM'nin eliyle olacak.

Medya: Peki böyle bir anlaşmaya siz muhalefet olarak itiraz edemez miydiniz?

Barzani: İtirazda bulunduk ama, iti-razımız sonuç vermedi.

Medya: Kürdistan'ı egemenlikleri al-tında bulunduran devletlerin Şam, Ankara ve Tahran toplantılarını nasıl değerlendir-i-

Irak PDK lideri Mesut Barzani, son Avrupa ve AB

"Zorlukları

yorsunuz? Sizce ne istiyorlar, amaçları nedir? Bu toplantıların Kürdistan Bölge Hükümeti'ne ne gibi zararı olabilir?

Barzani: Ben bu konudaki görüşleri-mi açık ve net olarak bazı Arap ve Avrupa basın yayın organlarında defalarca dile getirdim. Bir daha belirtiyim; nerede olur-sa olsun biz bu tür toplantılara karşıyız ve bu toplantıları mahkum ediyoruz. Çünkü, bu toplantılar Irak'ın da, Kürdistan'ın da işlerine müdahale niteliğini taşımaktadırlar. Doğru bir tutum değil. Onlar ilkin kendi sorunlarını çözsünler, bizimle uğraş-maktan vazgeçsinler.

Medya: İran'ın hava saldırıları ve top atışlarının amacı nedir sizce? Neden yapıyor, ne istiyor?

Barzani: İranlı muhalif grupların sınır bölgelerinde üsleri var, onlar bi-ze yönelik operas-yonlarda bulunuyorlar, biz de misil-lemede bulunuyoruz diyorlar.

Medya: Yani bu üslerin oradan kaldırılmasını mı istiyorlar?

Barzani: Tabii bunu istiyorlar.

Medya: Siz ne cevap veriyorsu-nuz?

Barzani: Bu konuda henüz net bir yanıt vermiş değiliz.

Medya: Hü-kümete yönelik bazı eleştirileriniz vardı, yani "fifti/fifti" hükümet iki başlı oldu demişiniz doğru mu?

Barzani: Ha-yır, hayır öyle bir-şey demedim. Hü-kümet ortada, baş-bakan, parlamento başkanı ve bakan-lar belli. Sorun iki başlılık sorunu de-ğil. Kastım, hükü-mette yer almak için, jila PDK'lı ya da YNK'lı olmak gerekmez. Diğer partiler var, taraf-sızlar var, yani ikti-dara tüm halkı ortak etmek lazım. Bunu demek istemiş-tim.

Medya: Kürdistan siyasi güçler, savaş ortamından iktidara geldiler, dolay-sıyla her partinin peşmerge gücü, televiz-yon, radyo ve gazetesi var. Diğer demok-ratik ülkelerdeki gibi, bu kuruluşların devlete terk edilmesi ve partilerin sadece siyaset yapan kuruluşlar haline gelmesi için ne gibi önlemler aldınız?

Barzani: Bu alanda bazı adımlar atılmış bulunmaktayız. Mesela, peşmerge

güçlerini birleştirdik. Yine bu yönde, henüz uygulamaya koymadığımız bazı kararlarımız var. Alınan kararların uygula-maya konulması da, biraz zaman ve sabır ister.

Medya: Ulusal önder Mustafa Barzani, mücadelesi zamanında Kür-distan'ın diğer parçalarına büyük bir önem veriyordu. Bunun için de Suriye, Türkiye ve İran'da da PDK'lerin kurulmasına öncülük etti. Çünkü, Kürdistan'ın ancak birlikte kurulacağını biliyordu. Siz Kürt-lerin birliğine, birlikteliğine nasıl bakıyor-sunuz?

Barzani: Kürt milleti nerede olursa olsun kardeştir, aralarında hiçbir fark yok-tur. Millet olarak, birbirimizden hiçbir farkımız yoktur. Kürt milletinin arasına nifak sokanlar düşmanlardır. Kürt milletinin bir-lik ve beraberliğine gölge düşürecek her türlü davranışın karşısındayız.

Medya: Burayla diğer parçalar arasın-da bir fark var mı?

Barzani: Biz kendimizi bir millet ola-rak görüyoruz.

Medya: Geçen yıl siz de, PKK de bir-birinizle çatışmak istemediğinizi belirtiniz ama, sonuçta yine çatışma çıktı?

Barzani: Biz istemiyorduk, eğer onlar da istemeseydi çatışma çıkmazdı.

Medya: Onlar da istemediklerini söy-lüyorlar. Yeniden böyle bir çatışmanın çık-maması için ne gibi önlemler aldınız? Böyle bir çatışmanın çıkmaması için hiç görüştünüz mü?

Barzani: Onların hükümetle anlaşma-ları var, bu anlaşmanın gereklerini yerine getirirlerse problem çıkmaz.

Medya: Yani bir araya gelmeyi düşü-nüyor musunuz?

Barzani: Sorun bir araya gelip gelme-me sorunu değil. Onlarla hükümet arasın-da bir anlaşma var, buna riayet etmeleri lazım. Eğer bundan kaçınırlarsa tekrar problem çıkabilir, yok eğer anlaşmaya bağ-lı kalsalar mesele kalmaz.

Medya: Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi bunca parçalanmadan sonra, bir-lik sürecine girmiştir. Bu süreçte Güney Kürdistan'ın durumu nedir?

Barzani: Belirttiğiniz gibi yeni bir sürece girmiş bulunuyoruz. Kürtler tarihte ilk defa parlamentolarının olduğunu görü-yorlar, hükümet olduklarını görüyorlar. Bu da halkın gözlerini, beynini açtı. Kaza-nılmış olan bu mevzileri korumak hepimi-zin görevidir. Bu parlamentoyu, bu Hü-kümeti korumak hepimize düşer. Eksiklikleri olsa da bu parlamentoyu, bu hükümeti kaybetmekten daha az önemli-dir. Bu gerçeğin böyle bilinmesi lazım. Geçmiş deneyimlerimiz de ispatladı ki, bölünmüşlük, başı bozukluk bu davaya hizmet etmez. Hareket dumura uğradı-ğında, adeta yenilgi süreci yaşandığında, halk dağılıyor, ayrılıklar ve bölünmeler başlıyor. Zafer elde edildiğinde de, herkes birbiriyle kenetleniyor, birlik oluyor. Bu halk hareketlerinin karakterleri gereğidir. Şimdi zafer ve başarı sürecini yaşıyoruz. Dolayısıyla herkes daha sağlıklı düşünü-yor, dargörüşlülük yerini objektifliğe, hoş-görütüye bırakıyor. Onun için siyasi partiler de şimdi daha çok birlik olma yönünde

Mesut Barzani:
"Kürt milleti nerede olursa olsun kardeştir, aralarında hiçbir fark yoktur. Millet olarak, birbirimizden hiçbir farkımız yoktur. Kürt milletinin arasına nifak sokanlar düşmanlardır. Kürt milletinin birlik ve beraberliğine gölge düşürecek her türlü davranışın karşısındayız."

ezisi ile ilgili olarak sorularımızı yanıtladı.

Aşmalıyız"

kararlar alıyorlar. Bu olumlu gelişmeler ülkenin dörtbir yanında oluyor, bizde de oluyor.

Medya: Bilindiği gibi Kuzey Kürdistan'da da cephe çalışmaları var. Aynı zamanda Kürt ulusal kurtuluş hareketinin tüm parçalarda ortak bir önderliğe kavuşması konularında ne düşünüyorsunuz?

Barzani: Doğrusu gerçekçi olmak lazım. Biz Kürtler gönlümüzce davranır, her gönlümüzün istediğini, çevremize ve dünyamıza bakmadan, kulak asmadan yaparsak yani tüm Kürt milletine önderlik edecek, onu temsil edecek bir örgütlenmeye gidersek, bu hakkı günümüz dünyası bize vermez. Hiçkimse bize böyle bir fırsat tanımaz, böyle bir yol vermez, çok zor olur. Bugün her parçadaki siyasi güçler, ancak kendi parçalarının sorumluluğunu üstlenebilir, ona önderlik edebilirler. Karşılıklı ilişki olabilir; birbirinin deneyimlerinden yararlanabilirler. Ama sözünü ettiğiniz gibi bir önderlik oluşturup, Kürdistan'ın tüm parçalarına önderlik ediyoruz diyemeyiz. Kimse de böyle bir önderliği tanımaz, yardım eden de olmaz. Kürt milleti bunu böyle bilmelidir.

Medya: Kürdistan Bölge Hükümeti'nin kuruluşu üzerinden bir yıldan fazla süre geçti. Bu süre zarfında programınızın kaçta kaçını gerçekleştirdiniz? İleriye dönük projeleriniz nelerdir?

Barzani: Bizim görevimiz, seçimlerin olmasını sağlamak, parlamentoyu oluşturmak ve hükümeti kurmaktır. Hükümetin programını, hükümetin başından sormanız lazım. Bu bizim işimiz değil, hükümetin işidir. Bizim görevimiz hükümetin kurulmasını sağlamaktır. Bugün hükümet var, başbakan var, onların çalışmalarını onlardan sorun.

Medya: Her ne kadar hükümette yer almasanız da hükümetin yansımasını oluşturan bir siyasi partinin liderisiniz. Takdir ederseniz ki, bir ülkenin ekonomisini yardım ve başışlarla ayakta tutmak mümkün değil, bu kötü ekonomik durumun düzeltilmesi için ne gibi tedbirleriniz var?

Barzani: Doğrudur tarafsız olduğumuzu söylemedik ama, yürütme erki hükümetindir ve kendi programını kendisi yapar. Her bakan kendi alanındaki işleri bilir. Genel işleyiş hepimiz biliyoruz, siz de biliyorsunuz, ama ayrıntıları ilgili bakanlıklardan öğrenmek lazım. Ekonomik durum açıktır ki, çok kötü; şunu yaparız, bunu yaparız demek sanıldığı gibi kolay değil. Çünkü, son iki üç yıldan beri değil, yetmiş yıldan beridir yıkım sürecini yaşıyoruz. Bu yıkım mükemmel bir programla da, ancak yirmi yılda onarılabılır. Ülkemizde bu güne kadar ne bir fabrika yapılmış, ne de doğru dürüst zirai bir proje uygulanmıştır. Yani sıfırdan başlıyoruz. Yıkılmış viraneye dönmüş bir ülkeyi yeniden inşa etmek için hem sabır, hem zaman hem de dış destek ve kredi gereklidir. Kendi başımıza fazla bir şey yapamayız.

Medya: Peki bu açıdan Amerika, bazı Avrupa ve Arap ülkelerindeki temaslarını-

zın bir yararı olacağını söyleyebilir miyiz?

Barzani: Gezimizin yararlı olacağını ümit ediyorum, ama şu ana kadarki izlenimlerime dayanarak, sorunun kısa vadede hal olmayacağını söyleyebilirim.

Medya: Demin belirttiğiniz gibi peşmerge güçlerini birleştirdiniz, bu da düzenli ordu oluşturma ilk adımı sayılır. Kürdistan'da diğer sanayi dalları gibi askeri sanayi de gelişmediğine göre, dış yardıma ihtiyaç olduğu kesin, böyle bir yardım talebinde bulduğunuz mu? Bulduysanız, vaaatte bulunan oldu mu?

Barzani: Biz böyle bir talepte bulunmadık, kimse de bize vaaatte bulunmadı. İyi kötü kendi imkanlarımız var, onlarla yetinmeye çalışacağız. Teknik elemanımız, insan gücümüz ve en önemlisi de, yıllar süren bir savaş deneyimimiz var; birikimimiz var ki, bunu dünyadaki hiç bir teknikle değiştirmeyiz. Yetmiş yıldan beridir sıcak savaşın içindeyiz. Ancak kimse bize kolay kolay ordulaşma fırsatı vermemiyor. Dolarıyla olmayacak duaya amin demenin bir anlamı da olmaz. Sonra, silahlı mücadeleyle sonuca gitmenin olanağı da kalmadı. Çağımızda herşeyi silahla elde etmenin olanağı da kalmadı. Bugün başka silahlar da var; insan hakları, diplomasi, demokrasi ve siyaset silahları gibi. Bunlar diğer silahlardan daha etkilidirler, biz Kürtler de bunlardan yararlanabiliriz.

Medya: Ama düşman diğer silahları da kullanıyor?

Barzani: Keşdimizin de, savunma amacıyla bu silahlara ihtiyacımız olacak elbette. Ama, silahla sonuç almak mümkün değil diyorum.

Medya: Amerika'da bulunduğunuz sıralarda aynı zamanda Kuzey ve Doğu Kürdistan'dan da, birer heyet oradaydı. Bu bir tesadüf müydü, yoksa ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni"ninde, Kürt sorununa da, yer var mı?

Barzani: Onların programı, mevcut statüko içinde yani mevcut sınırlar içerisinde sorunun çözümünü ve Kürtlere etnik kimliklerinden dolayı baskı yapılmamasını kapsıyor. Ancak diğer heyetlerin orda oluşu, tesadüf müydü değil miydi bilmiyorum. Ancak biz ordayken, HEP'ten bir heyet, Ahmet Türk ile Leyla Zana ve İran-PDK'den Mustafa Hicri (Genel Sekreter)

başkanlığında bir heyet de oradaydı.

Medya: Onların önerdiği bu program, bu çözüm yolu, sizce yeterli olabilir mi?

Barzani: Hayır sorunu tümüyle çözmeye yetmiyor. Ama, tutumlarında birkaç yıl önceye nazaran büyük bir değişme, gelişme var.

Medya: Kürt sorununun diğer parçalarda çözümü sizce nasıl olabilir, varsa önerileriniz nelerdir?

Barzani: Kanatime göre, sorunun çözümünde silahlı mücadelenin rolü kalmamıştır. Yani silahlı mücadele, baskı ve zulme karşı insanın kendisini savunması için gereklidir. Çünkü, artık sorunlar eskisi gibi askeri savaşla çözümlenmiyor. Ne mevcut hükümetler sorunu askeri zorla bastırabilirler, ne de biz askeri savaşla sonuç alabiliriz. Sorunuza siyasi bir çözüm aramalıyız, siyasi bir çözüm bulmalıyız.

Medya: Siz ve Talabani'nin hükümete katılma durumunuz var mı?

Barzani: Şimdilik hayır.

Medya: Eskiden Kürdistan Cephe'nin Kürt siyasetinde önemli bir yeri vardı kuşkusuz. Şimdi hükümet var artık. Cephenin fonksiyonu nedir?

Barzani: Cephenin varlığı her zaman gereklidir. Ancak daha önceleri, cephenin

sadece siyaset yapma değil, yürütme işlevi de vardı. Yani hükümetin görevini de cephe görüyordu. Şimdi hükümet var, kendi işlevini kendisi görüyor. Cephenin o işlevi kalmadı artık, siyasi işlev görüyor.

Medya: Halen rejimin işgali altındaki toprakların, özellikle de Kerkük'ün kurtarılması için ne düşünüyorsunuz?

Barzani: Elimize fırsat geçse, olanak olsa tüm imkanlarımızı seferber ederiz. Böyle bir fırsat olmazsa o ayrı bir şey, sonuç alamayacağımız bir maceraya giriş-

meyiz.

Medya: Yani umut olsa, bu yolda silah da kullanır mısınız?

Barzani: Evet elimizden gelse, Kürdistan'ın diğer parçalarını da kurtarıyoruz. Elimizden ne gelirse onu yaparız. Elimizden fazla bir şey gelmezse de, şu an elimizdeki mevzilerimizi korumakla yetiniriz.

Medya: Irak rejiminin, 25 Dinarlık banknotlarını piyasadan çekmesi, malların fiyatlarının artması ve para boşluğunun doğmasına yol açtı. Bu pahalılıktan en fazla etkilenen kesim de, memur, işçi ve diğer emekçiler oldu. Buna bir çare bulmak için kendiniz para basmayı düşünüyor musunuz? Ya da rejimin dünya bankalarında dondurulmuş paralarını kullanma doğrultusunda herhangi bir girişiminiz oldu mu?

Barzani: Dünya bankalarında dondurulan paraları kullanmayı, dış temaslarımız sırasında dile getirdik, ama kimse onay vermedi. Para basmak için de, basılan paranın karşılığı olması gerekir ki, geçerli sayılsın. Ama bu konu halen gündemde, şimdilik ne ben ne de birbaşkası, bu konuda birşey söyleyemez. Çünkü, henüz bu konuda araştırmalar devam ediyor. Çalışmalar tamamlandıktan sonra açıklama

yapılacak. Para mı basarız, bir başka para birimi mi kullanırız o zaman belli olur, yani bu ayın sonlarına doğru belli olur. Zor ve karmaşık bir problem, çözümü zaman ister.

Medya: ABD'nin, rejimin bazı istihbarat üslerine yönelik son saldırıları, sizce de açıklanan nedenlerden dolayı mıydı, yoksa uyarı niteliğini mi taşıyor?

Barzani: Açıklandığı gibi, Bush'ü öldürme girişimine misillemeyi sanıyorsunuz.

Medya: Rejimi ortadan kaldırmaya yönelik yeni bir plan söz konusu mu?

Barzani: Somut bir şey yok.

Medya: İran'ın saldırıları, sizler için ne dereceye kadar tehlike oluşturuyor? Saldırıların yoğunlaşma ihtimali var mı? Böyle bir durumda Washington'un tutumu ne olur?

Barzani: Evet bizler için söz konusu saldırılar tehlike ve tehdit oluşturmaktadır. Bu durumun böyle devam etmesine de daha fazla seyirci kalamayız. Bugün yarın konuyu görüşmek üzere bir heyetleri gelecek, belki mesele hoşlukla çözümlenir. Aksi takdirde, topraklarımızı, köylerimizi topa tutmalarını oturup seyredemeyiz. İranlı muhalif grupların sınırda üstleri var, ama bu saldırıların gerekçesi olamaz. Hava saldırısı sırasında, ABD'nin dışişlerinden bir sözcü; "36. paralelin kuzeyinin herkese yasak olduğunu İran bilmelidir" diye tepki gösterdi, onun dışında birşey demediler.

Medya: Elimiz kolumuz bağlı duramayız demekten kastınız nedir? Misilleme yapmayı düşünüyor musunuz? İran saldırılarının hedefinin muhaliflerin üstleri -ki bunların başında İran-PDK'nin üstleri geliyor- olduğu söyleniyor, yoksa diğer görüştüğümüz yetkililerin belirttiği gibi, hedef Kürdistan'daki demokrasi deneyimi midir?

Barzani: Herkes istediği gibi görtüş belirtmekte serbesttir. İran, "PDK-İran'ın üstleri var, bize yönelik operasyonlar yapıyorlar, biz de misilleme hakkımızı kullanıyoruz" diyor ama, gerekçe ne olursa olsun, söz konusu saldırıların sürmesine sessiz kalmamız mümkün değil. Biz sorunun barışçıl yoldan çözümlenmesinden yanayız, eğer olmazsa biz de elimizden geleni yaparız, onların top atışlarını seyredemeyiz.

Medya: Sorun barışçıl yolla hal olmazsa ne yaparsınız?

Barzani: Ne gerekirse onu yaparız.

Medya: Acaba PKK'ye karşı aldığınız tutumu, PDK-İ'ye karşı da alır mıydınız?

Barzani: Söz PKK olayına gelmişken belirtelim ki, PKK'yle karşı karşıya gelmez, kimi çevrelerin dolaylı dolaysız belirttikleri gibi, hiç de Türkiye'nin baskısıyla olmadı. PKK bizim çalışmalarımıza, işimize müdahale etmek istedi. PKK, parlamentomuzu tanımadı, hükümetimizi tanımadı ve üstüne üstlük kendilerini iktidarımızın alternatifi olarak gördüler. Bütün bunlardan dolayı onlarla karşı karşıya geldik. Eğer İran PDK de kendisini bize karşı alternatif olarak görürse, böylesine lüzumsuz bir tutum içine girerse, onlara karşı da aynı tutumu takınırız. Ama parlamento ve kanunlarımızı riayet ederlerse, İran'la ne problemleri varsa bizi ilgilendirmez, onları ilgilendirir. PKK, Türkiye'ye karşı ne yaparsa bizim sorunumuz değil. Ama, yarın da, her kim olursa olsun içişlerimize, Bölge Hükümeti'nin işleyişine, ya da Kürdistan Parlamentosu'nun saygınlığına el uzatan olursa bizleri karşısında bulur. Hiç kimseye bu demokratik ortama, parlamento ve Kürdistan hükümetine müdahale fırsatını vermeyiz.

Azad Şatehî / Hewlêr

Kampanyaya DEP'ê dest pê kir

"Aştî, Nuha!"

Kurdan bèn nasîn."

Rojnamevan Ragıp Duran, li ser îflas-kirina politikayên 70 salî yê dewletê sekî-nî, netewbûna Kurdan anî ziman, behsa termînolojiya ku li hember Kurdan tê bika-ranîn kir û got; çapemaniya Tirkîyê neha-tiyê guherandin û berdevkiya dewletê dike.

Rojnamevan Koray Duzgoren, di der-heqê qalibê ku, bi salane ye ku ji civatê re hatiye çekirin û bi vê tê xwestin ku hîn jî Tirkîyê idare bikin, peyivî û weha got: "Tenê bi tedbirên di warê aborî da pîrsa Kurdî nayê çareserkin. Lazime ku di warên siyasî û demokratîk de jî gav bèn avêtin."

Rojnamevan-nivîskar Ali Sirmen, di axaftina xwe de qala çewtiyên medyaya Tirkîyê kir. Sirmen hinek minak ji prob-lemên Bask û Îrlanda'yê da û got; Îspanya û Îngiltere bi demokrasiyê prob-lemên Bask û Îrlanda'yê siviktir kirine. Sirmen, bê riya demokratîk pîrsa Kurdî hel nabe û pewist e ku hemu mafên netewa Kurdî bèn dayin.

Seroke Şuba Stenbul'ê ya Komela Rojnamevanên Hevdem (ÇGD) Celal Toprak, di peyivîna xwe da got: "Ez her tim dixwazim di rojnaman de manşetên pêşketinê û xweşik bibînim, lê belê tiştên ku iro di manşetan de tên nivîsîn, hemu bihna xun û barutê jê tên."

Ji muzakerevanan Hasan Aydın, li ser di encaman de rola medyayê sekî-nî Berpirsiyarê Giştî yê Rojnama Ozgur Gundem'e Gurbetelli Ersoz jî, qala dijbe-riyen demokrasiyê kir. Ersoz, weha got: "Li ser çapemaniya sosyalîst û welatper-wer êrîş û astengên pîrr giran hene; yê-n ku dibêjin li Tirkîyê demokrasi heye, ez dixwazim ji wan re girtina HEP'e, êrîşên li ser Ozgur Gundem'ê mînak bidim." Ersoz xirabiyen çapemaniya Tirk jî, weha anî ziman: "Yên ku qumçikên xwe digrin û diçin brifinga MGK'ê û guh û çavên xwe ji hemû rastiyan re digirin, çi qencî wê jê wan bê hevîkin."

Berpirsiyarê Nivîsaran ê rojnama Ay-dınlık, Merdan Yanardag, di axaftina xwe de weha got: "Çapemaniya Tirkîyê, çapemaniyeke şer e, ne mumkun e ku, bikaribe xizmeta aştiye bike."

Navenda Nûçeyan-DEP (Partiya De-mokrasîyê) di 2'ê Te-baxa 1993'an de Kampanyaya Aştîyê ku wê heta 1'ê Îlona 1993' an bidome, dest pê kir. Serokê Giştî yê

DEP'ê Yaşar Kaya, endamên Komîta Karger, Meclîsa Partiyê û mebusên DEP'ê bi hev re pêştemal û şewqên li ser "Aştî, nuha!" û "Ne şer, çareserkirina demokra-tîk" nivîsî li xwe kirin û li Sultanahmed'ê "Belavoka Aştîyê" belavkirin.

Belavoka Aştîyê ji alî Serokê Giştî yê DEP'ê Yaşar Kaya hat xwendin. Belavokê de, agahdarî di derheqê şerê qirêj û bi metodên demokratîk çareserkirina pîrsa Kurdî tê dayin û weha tê gotin: "Di şer da her roj 30 insanên me tên kuştin. Berde-wamiya şer de 17 hezar û 700 insanê me mirin. Nêzîkî 400 gund hatin valakirin û şewitandin."

Di bilavokê de ji bo ku dijî şerê bi tevayî derkevin, bang li hemû kedkar, welatperwer, mafparêzên mirovî û ronakbî-ran tê kirin; riya zordariyê tê rexnekirin. Di belavokê de li ser şerwestandinê, nasî-na nasnama (huwîyet) Kurdî û pêvajoya KHEE (Konferansa Hevkarî û Ewlekarî ya Ewrûpa) tê rawestandin.

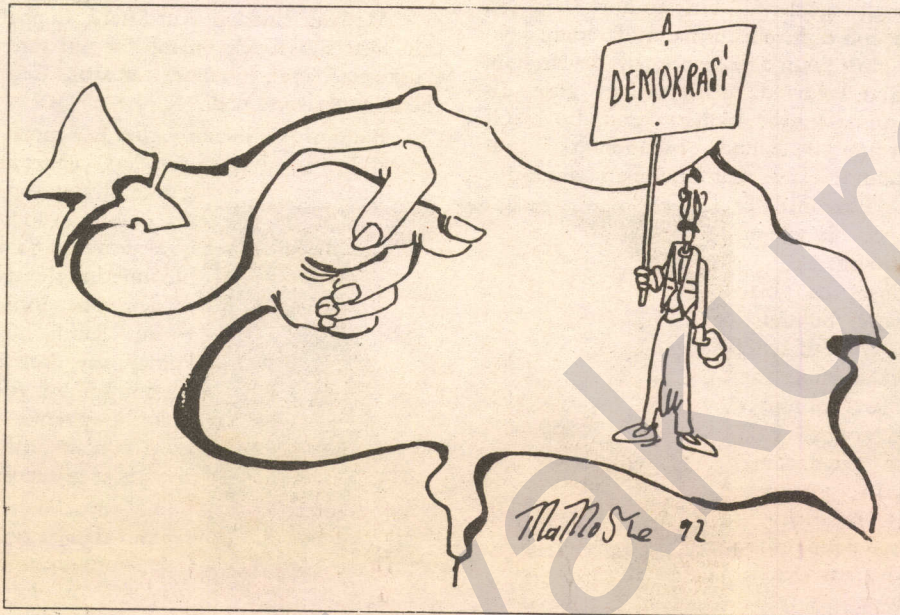
Rexistinên DEP'ê di gellek bajaran de dest bi kampanyaya aştiyê kirin. Bi gellek çalakîyan ve kampanya dom dike.

DEP'a Stenbol'ê jî bi programên dew-lemend dest bi kampanyayê kir. Yek ji van

jî sempozyomê li ser "Medya û De-mokrasî" bû. Sempozyom di roja 8'ê Te-baxê de li Mim Otel'ê çêbû. Mehmet Altan, Ragıp Duran, Koray Duzgoren, Ali Sirmen û Celal Toprak wek peyivdar; Ha-san Aydın, Gurbetelli Ersoz û Merdan Ya-nardag jî wek muzakerevan başdarî sem-pozyomê bûn.

Xeberdana vekirina sempozyomê, Serokê DEP'a Stenbol'ê Dr. Kemal Parlak kir. Parlak li ser kampanyaya aşti ya DEP'ê sekî-nî, çareserkirina pîrsa Kurdî de daxwaza riye demokratîk û aştiyê kir, rolê medyayê bi kurtaî anî ziman.

Rojnamevan-nivîskar Mehmet Altan di xebardana xwe da, li ser du alitiya raya giştî

Di sempozyomê de, li ser rewşa pîrsa Kurdî, medya(organên çapemani û weşanî)ya Tirkî, aşti û kultura demokrasiyê hat rawestandin. Medyaya Tirkî weke cihazê şer hat nîrxandin. Ji bo aştiyê rastîn divêtiya çareserkirina demokratîk a pîrsa Kurdî nêrineke hevbeş bû.

û ser peywendiyên ferdi û dewletê sekî-nî weha got: "Tirkîyê hê prensîbên demokra-siya gerdunî nizane. Hêj tê gotin, heke mafên kulturî û cih de idarekirinê bèn dayin, wê ew bibin sedemên perçebûna Tirkîyê. Ev ne rast e... Lazime hemû ba-betên terorê ji holê werin rakirin û mafê

İnsan Hakları Derneği:

"Sivil Topluma Darbe"

A. Dağlı

İSTANBUL-İnsan Hakları Derneği Başkanı Akın Birdal tarafından, 29 Temmuz günü İstanbul Tabipler Odası'nda bir basın toplantısı düzenlendi. İHD Başkanı Akın Birdal, basın toplantısında, tüm temel hak ve özgürlüklerin ağır baskı altında olduğuna dikkat ederek "Yargısız infazlar, gözaltında kaybolmalar, faili meçhul cinayetler ve cezaevi sorunlarının" sürdüğünü, düşünce, örgütlenme ve basın üzerindeki baskı ve yasakların devam ettiğini belirtti.

Devletin Kürt sorununun çözümü konusunda da demokratik ve siyasi çözümler yerine askeri "çözüm"de ısrarlı olduğunu ifade eden Birdal, şunları söyledi: "Kürt sorununun çözümünde, insan haklarına ve hukuka bağlı barışçıl, demokratik ve siyasi çözümler yerine askeri çözümde ısrar edilmektedir. Emniyet Genel Müdürü'nün 'balıkları yakalamak için suyu kurutma' yaklaşımı, sorunun çözümünde, sivil halkın da hedef alındığının açık ifadesidir."

Genel Kurmay'ın son brifingine de dikkat çeken Akın Birdal, "Genel Kurmayca yürürlüğe konulan son askeri paket, sivil toplumun iradesine yönelik açık bir darbedir" dedi.

"Kürt Sorunu Kurultayı"nın yasaklamasına da değinen Birdal, bu sorunun Türkiye'de özgürce demokratik yol ve yöntemlerle tartışılması, adil bir çözüm yolunun bulunması yolundaki çabaların yasaklarla karşılaştığını ve bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracaklarını belirtti.

Bu arada İnsan Hakları Derneği Basın Özgürlüğü Komisyonu tarafından yapılan bir açıklamada; TC hükümetlerinin düşünce özgürlüğü üzerindeki anayasal baskılara ilişkin iki yüzlü politikalarına dikkat çekilerek, 140,141, ve 142. maddeler yürürlükten kaldırılmalarına karşın durumun öncekine oranla daha çok vahim olduğu, "Eskinin 'düşünce suçları' bugünün 'terör suçu' haline getirilmiştir" görüşü dile getiriliyor. Açıklamada "Türkiye'de muhalif basının topyekün tasfiye tehdidi altında" olduğu, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin, doğrudan muhalif basını hedef aldığı da belirtilerek; "Artık iddianameler sıradanlaşmış vaziyette, yazıların bütünü bile değerlendirilmeden, içinde 'Kürdistan' deyiminin geçip geçmediğine göre yasaklanmaktadır" denilmektedir.

TÎBÛNA ROJHILATA NAVÎN Û AVÊN KURDISTANÊ

Kamûran Haco

"Ji alî coxrafi û aborî ve girîngbûneke mezin ya Kurdistanê heye; yek ji deverên têkilhevbûna rojava û rohilat e û kaniyên dewlemend yên petrolê jê derdibin..."

Basil Nîkîtin di pêşgotina pirtûka xwe ya bi navê "Kurd" de weha dibêje.

Li vê rastiya jorîn ku Kurdan buhaki pir mezin û giran di ber de dan û didin, îro rastiyeke din lê zêde bûye; dewlemendiya avê. Em Kurd hîn hay ji ve zengîniya nuh ya pêşerojê tunene. Çi ye û çi çiqas e? Lê ez xweş bawer im şerê li ser ve zengîniya nuh wê ji yên rojên çûyî pir dijwartir û zortir be! Tibûn pir zore û dawîya tîbûnê mirine...!

Pêwistiya avê

Sê riyê peydakirina avê hene:

- 1- Ava baranê
- 2- Ava çeman
- 3- Ava bin erdê

Lê belê hebûna baranê, çeman û ava bin erdê li her cihê û li her deverê ne weke hev in. Li cîna pir e. Li cîna kême û li cîna orte ye. Di eynî welatî de jî ne wek hev in. Barana ku li bakur tê, ne weke ya ku li başûr tê yanî li başûr kêmtir jî bakur. Ev rastî jî bo çem û ava bin erdê jî eynî tişt e.

Ava li dinê tê bikar anîn bi vî rengî beş dibe:

- 1- Ji bo werzewanîyê %83
- 2- Ji bo sineet %11.5
- 3- Ji bo vexwarinê %5.5(1)

Yanî bêhtirê avê jî bo werzewanîyê (ziraetê) bikar tê.

Li temamiya dinyayê gerekbûna avê zêdetir dibe, ava heyî jî kêmtir dibe.

Sedemên wê jî ev in:

1- Pîrbûna nîfûsê: Bi taybetî li welatên şûndemayî nîfûs pir zêde dibe. Li Sûriyê nîfûs di salê de ji %3.8, li Tirkîyê jî %2.5, li Iraqê jî %3.3, li Dewletên Yekbûyî yên Amerîka jî %0,7(2) zêde dibe.

- 2- Pîrbûna nîfûsa bajarên
- 3- Pêşketina endûstriyê
- 4- Pîrbûna werzewanîyê û erdên çandî.

Ev hemû jî bi bajarvanîyê ve girêdayî ye û bêguman roj bi roj jiyana bi pêş ve diçe, wê tim û tim av pêwîst be.

Avên Kurdistanê

Av îro, roleke pir mezin di jiyana siyasî, aborî û civakî ya Rojhilata Navîn de dileyze. Bêhtirên lêkolîner, dûrbîr û siyasatmedarên cihanî dibînin ku di 50 salên pêşiya me de, wê av nîkaribe agirên ve deverê (Rojhilata Navîn) vemirîne, ji ber ku av bi xwe sedema van agirên e. Wê di nav dewletên wek Urdu, Sûriyê, Libnan û Îsrail, Misir, Etopya û Sûdan, Tirkîyê, Sûriyê û Iraq de dijberiyên mezin çêbibin. Eger jî parvekirina avê re çareyên durust di navbera xwe de nebînin wê şerên avê çêbin.

Di vê gotarê de ez dixwazim li ser nexweşiyên di navbera Sûriyê, Tirkîyê û Iraqê de rawestim. Ji ber ku ava li serê dijberiyê dikin, ava Kurdan e û jî Kurdistanê derdibe. Herwiha Kurd di nav her sê dewletan de perçebûne û akama wan wekî dewlet û hêz li ser tevgera netewa Kurdî heye.

Kurdistan bi avên xwe welatekî pir dewlemend e, çemên ku tê de derdibin û

dihêrikin pir in. Bi taybetî Çemê Ferat û Ava Mezin (Dicle) ...Ev herdu çem di tîkiliyên Suriyê, Iraq û Tirkîyê de îro bûne girêka herî mezin.

Coxrafiya Kurdistanê bûye û dibe sedem ku dewletên kolonyalist dev jê bernedin. Îro cîhan ber bi rizgarbûna gelan ve diçe, lêbelê tîbûna Rojhilata Navîn û zengînbûna avên Kurdistanê wê bibe bextreşîke nuh ji me re. Çawa ku coxrafiya ku Kurdistanê, zengînbûyîna wê ya petrolê û erdên çandiniyê bû sedema êrişên ji derve û dewletên hawirdor çavên xwe berdanê û xistin bin destên xwe, wê av jî dibe û wê bibe egereke din ku ev dewletên Kurdistanê perçekirine, ji destê xwe bernedin. Îro dirok xwe vedigerîne, av bûye bextreşîyê nuh û çavan bi alî Kurdistanê ve dişikîne. Li vir pirseke girîng tê holê: Gelo Kurd dikarin ji ve bextreşîyê sude bigrin û bikin xelegeke pir girîng di zincîra serxwebûna Kurdistanê de?

Ferat û Ava Mezin

Çemê Ferat: Ji deşta biniya çiyayê Toros diherike. Ji du çemên mezin pêk tê: Qeresu (Avarêş) bi dirêjbûnê 400 km. ye û Murad (Ava Muradê) bi dirêjbûnê 600 km. ye. Ev herdu çem li gola Meletiyê digihine hev û Ferat dibe yek herikandin, derbasî Sûriyê û Iraqê dibe û dawîya wê digihîje Şetul Erebe.

Dirêjbûna Ferat 2330 km. ye. 442 km'yê wê di Tirkîyê de ye, 675 km'yê wê di Sûriyê de ye û 1213 km. jî di Iraqê de ye (3). Herikandina Ferat ya salê li dor 28 milyar m³ e (4). Li gor demên salê, berf û baranê ye. Nivê herikandina çem di navbera Nisan û Gulanê de ye; Di saniyê de digihîje 700-1000 m³. Ji Çiriya Paşîn heta Adarê kême dibe, di saniyê de dadikeve 500-600 m³ (5).

Çemê Dicle: Ji çiyayên bakurî Diyarbekirê (Maden û Gencê) diherike, tê Diyarbekir. Ji wir berê xwe dide rojhilat. Ji Eskîfê (Hasankeyf) derbas dibe, dû re çemên din tevli dibin (çemên ku ji çiyayê Bedlîsê û Sasonê diherikin; Çemê Xerzan, Çemê Batmanê û Çemê Botan). Du re berê xwe dide Başûr, digihîje Cizîrê. Li wir di ber keviya sinorê Sûriyê ve diçe. Berî ku bighe Fîşxabûrê, Çemê Xabûr û Hêzil tevli dibin. Ji Fîşxabûr û pê de dikeve erdê Iraqê û di Musîlê de derbas dibe. Dû re du çemên mezin tevli wî dibin; Çemê Zê û Rayşîn.

Dawîya Çemê Dicle digihîje Xelîcê(6). Herikandina Dicle di salê de, li dor 42 milyar m³ e(7).

Projên li ser her du çeman

Li ser her du çeman gelek proje hatine çêkirin, nemaze li ser Ferat. Li her sê dewletan heyî projên nuh tînin avakirin. Wek nimûne li ser Ferat, li Tirkîyê sikirên (Liçên) Ataturk, Karakaya, Keban, Birecik; li Sûriyê sikirên Tabqa, El Baas, Tişrî, li Iraqê sikirên Hebanîyê, Bexdadî û Qasidiyê.

Lê belê projaya herî mezin û girîng, pro-

ja GAP'ê (Proja Anadoluya Başûrê Rojhilat) ye. GAP projekî pir mezin e, li ser Çemê Ferat û Dicle û çemên ku tîne ser wan digre ber xwe û li ser erdê şeş welayetan (hemû welayetên Kurdistanê ne) belav dibe. Ji 21 sikir (bendav, baraj) û 17 santralên elektrîkê pêk tê; 17 sikir li ser Ferat in û 4 sikir jî li ser Dicleyê ne. Perê ku lê bê xerckirin li dor 20 milyar dolar e (8) û wê li dor sala 2000'î xelas bibe. Mestîrîn sikir, sikra "Ataturk" e. Dirêjbûna wê 2 km, bilindbûna wê 166 metre, gola wê 817 km², 48 milyar m³ av di golê de heye, 60 km dûrî sinorê Sûriyê ye. Yek ji neh sikirên herî mezin yê cîhanê(9).

Piştî temambûna GAP'ê, wê 1.633.000 hektar ji erdê bejî wê bê avdan û di salê de 24 milyar kw/h elektrîkê wê bê bidest xistin(10).

Encamên projaya GAP'ê û armancên Tirkîyê

1- Li gor hesabê tê kirin, dema ev proje here serî, wê ji 1.5 milyon mirovî re kar peyda bibe. Li gor fikra karbidestên dewletê ev yek wê pirsgerêkên civakî û aborî yê herêmê jî meydane rake. Ev jî wê piştgiyariya tevgera Kurdî qels bike.

2- Bi vê projê wê Tirkîyê li Rojhilata Navîn bibe selika xwarinê. Di herêmê de rola Tirkîyê ya siyasî û aborî wê girîngtir bibe û li hember cîranên xwe bi taybetî Sûriyê û Iraqê. Beriya her tiştî wê herikandina avê kême bibe û di salê de dakeve 11 milyar m³. Ev jî wê tenê bihêle bes ji %40'ê erdên avî bê avdan. Herweha wê zirareke mezin bighîne erdên avî yên Sûriyê jî, li gor hesabê tê kirin ji 2/3 erdên Sûriyê yê li derûdora Çemê Feratê wê zirarê bibînin(11). Ferat ji %80/87 ji hatîna Sûriyê ya avê ye. Di vê babetê de peymanek di navbera Sûriyê, Tirkîyê û Iraqê de heye. Li gor vê peymanê ku di sala 1987'an de hatiye îmzekirin, Tirkîyê wê di saniyê de 500 m³ avê berde. Ev jî di salê de dike 15.7 milyar m³.

Ji bo ku mirov bêtir tîbighê ku di parvekirina avê de çî dijwariyên Tirkîyê, Sûriyê û Iraqê hene û lêkolîna wê tu demî nikaribin li hev bikin, divê mirov çavê xwe li lêkolînerê Nebîl Xelîfe yê bigerîne. Nebîl Xelîfe dibêje:

"1- Nîfûsa Iraqê di sala 2000'an de wê bighê 24 milyonî. Ev zêdebûna nîfûsê wê muhtacî xwarina zêde be. Yanî divê Iraq li ber Çemên Ferat û Dicleyê erdên avî zêde bike. Eger, Iraq îro jî %33.4 ji Çemê Feratê bikartîne ku di salê de dike 6-8 milyar m³, wê di zêdebûna nîfûsê de gelo hewceyê çiqas avê be? Heger em bibêjin hewceyê 10 milyar m³ avê be, ew jî dike jî sedî 38.4 ava Feratê.

"2- Di dawîya sala 2000'an de nîfûsa Sûriyê jî wê bibe 18 milyon. Li gor îstatîstîkên Sûriyê, Sûriyê wê muhtacî sedî 51.5 ji ava Ferat be. Yanî jî 4.4 milyar m³/salê de wê bibe di salê de 13.4 milyar m³.

"3- Sûriyê û Iraqê wê di salê de muhtacî 24 milyar m³ ava Ferat bin. Ev jî tê wê manê di salê de bes 2 milyar m³ avê wê ji Tirkîyê re bimîne. Yanî jî %89.9 ji Çemê Feratê jî Sûriyê û Iraqê re, %10.1 ji Tirkîyê re...Herweha li Tirkîyê jî nîfûs zêde dibe. Di sala 2000'an de nîfûsa Tirkîyê bighê 70 milyonî. Ji ber vê yekê Tirkîyê wê muhtacî

her dilopekî ava Feratê be. Ji ber ku Tirkîyê welatekî çiya ye û devera herî baş ji çandiniyê re, deşta başûrê rojava (Kurdistan) ye. Li bakur Çiyayê Toros û li başûr sinorê Sûriyê, deşteke bi ferehbûna xwe 15 km, bi dirêjbûna xwe 510 km, li rojava Îskenderûnê û Meraşê heta li rojhilat, heta Sêrtê. Li dor 7.6 milyon hektar yanî %10 ji tevayîya erdê Tirkîyê û jî %14.3 temamiya erdê çandî yê welatên Erebe" (12).

Ev îstatîstîkên jorîn tabloyeke xweşik li ber çavên me radixe û diyar dike ku her sê dewlet li ser parkirana avê pir ji hev dûr in...

Pirsa Kurdî û av

Herçiqas Kurdistan perçekirî û Kurd bîndest in jî di pirsgerêka avê ya herêmê de roleke Kurdan jî wê hebe. Di salên li pêş me de wê ev rol girîngtir bibe.

Bêşik avê dijberiya nav her sê dewletên Kurdistan perçekirine jîndar bihêle. Wê bixwazin di ve dijberiyê de jî Kurdan jî îstîfade bikin. Ku hîn jî îro ve li riyên îstîfadekirinê digerin. Heger tevgera Kurdî yekdeng û li ser hev be û bi dûrhesabî û kûr bilebite, wê ew jî ve dijberiya wan îstîfade bike. Lê belê bi zanebûn û bi sinor, pêpelûkekî ne zêdetir...Ji ber ku ev yekha han weke ku mirov bi agir bileyiz e ye.

Sûriyê û Iraqê jî bo av li ser wan kême nebe, wê li hin riyên ku Tirkîyê mecbûr bikin, bigerin. Tirkîyê jî wê bixwaze ku Sûriyê û Iraqê zeyif bin û ne li hev bin. Yekîti an hevkarîya wan wê hêzeke mezin derxe pêşiya Tirkîyê. Wek me li jor jî îşaret kir, ji ber ku pîrsa Kurdî çareser nebûye û li van welatan aloz û xurt e, di dijberiya van welatan de roleke girîng wê bilîze. Di gel ku em hemû Kurd bi ve rastiyeke pir an hindik hayedar in jî, ji ber nexweşiyên me yê kevin piştî me kul e û em jî xwe dipirsin, gelo wê Kurd karibin bighîjin armancên xwe, beriya ku ev dewlet bighîjin hin hedefan?

Bêguman, bersîva ve pîrsê girêdayî nêzikbûn, hevkarî û yekîtiya rêxistinên siyasî yên Kurdan e. Ji hemû rêxistin û siyasatmedarên me re diyar e, dijmin li ser berjewendiyên xwe yê ku li ser piştî me bi dest xistine, dikarin li hev bikin û listikan bikin. Lê em jî mafê xwe yê muştêrek ku ji destên me derxistine, em nikarin li hev bikin. Diyar e. Xalên ku tevgera Kurd bighîjîne hevûdu gelek in, xalên ku wan jî hev dîr bixin, çî bigre tunene.

Tenê yek rê heye ku tevgera siyasî ya gelê Kurd, listikên dijmin pûç derxe; av jî tê de, xwedî li hemû mafên xwe derkeve. Ew jî, yekîtiya jîrtî, zîrekî, hêz û dinamîzma gelê Kurd e. Di vir de berpirsiyariya mezin dikeve ser milên hêzên me yê siyasî. Ji ve pîve tu çara me nîne.

Çavkanî

- (1) Kovara el Wihde, hejmar:76,1991. Can Eliksan, nivîskar û lêkolînavnekî Sûriyê
- (2) Rojnama el Qebes ya roja pêncşemê 4.1.1990, hejmar:6342
- (3) "Şerê avê ji Ferat heta Nil" Dr. Nebîl Elseman.
- (4) Dr. Celal Miçewed dibêje herikandina Ferat li dor 31 milyar m³ û li gor rojnama el Qebes 31.820.000 m³.
- (5) Ansiklopediya avê ya cîhanê, li Penselvania, DYA
- (6) Büyük Atlas, Faik Sabri, rûpel: 30-31
- (7) Rojnama el Qebes
- (8) Kovara el Musteqbel El Erebi, Dr. Celal Miçewed, hejmar: 160, 6/92
- (9) Hesen Şivêkî, kovara El Wihde, hejmar :76,1991
- (10) "Şerê avê ji Ferat heta Nil" Dr. Nebîl Elseman
- (11) El Musteqbel El Erebi, hejmar:160,1992, Dr. Celal Miçewed
- (12) Kovara El Wihde, hejmar: 76.1991, Nebîl Xelîfe.

Zaza Adınının

Kökeni ve Anlamı

Hasan Fırat

Kürt dili üzerine çalışanlar arasında birçok tartışmalara neden olan Zaza sözcüğü kendine özgü bilinmeyen özelliklerini günümüzde de koruyor. Elimize geçen yeni bir belge, hem Zaza adını, hem de Zaza dilinin kökeni ve yayılış biçimi konusunda önemli bilgiler sunuyor.

Bazı çevrelerde Zaza adının horlayıcı bir özellik taşıdığı ve bu adın Türkler tarafından verildiği iddia edilmiştir. Bu iddianın sahipleri, kuşkusuz ki Türk yazarları ve resmi çevreleridir ve bu iddialar bazı Kürt çevrelerini de etkilemiştir.

Yazısından Dersimli Kürtlerden olduğu anlaşılan Abdurrahman Ali, Rewşen adlı Kürt dergisinde "Zazalar Kürttür" başlığı altındaki yazısında şöyle diyor: "Gerçek şudur ki; Zazalar kendilerine hiçbir zaman Zaza dememişlerdir, aksine Zaza adını ilkellik anlamında ve hakaret olarak kabul etmişlerdir. Zazalar kendilerine Kırd (Diyarbakır çevresi) ya da Kırmanc (Dersim çevresi), dillerine de Dımılı (Dersim çevresi) demişlerdir ve demektedirler.

"Bu Kürt toplulukları Kurmanci konuşanlarla farklarını belirtmek için de bunlar için Kırdasi adlandırmasını kullanmaktadırlar. Dersim'de Zazaca konuşan bir Kürde milliyetini sorduğumuzda 'Ez Kurmanç' daha güneyde ise 'Ez Kırd o' cevabını alırsınız. Geçmişte de böyle denmiştir" (1).

Birbirleriyle bağlantılı, ama yorumlanması farklı olan yukarıdaki sözcüklerin anlamına sonra değinmek üzere biryana bırakırsak, özellikle Diyarbakır ve Bingöl (Çabaxçur) yöresinde Kürt kesimi kendisinin Zaza veya Dımılı adları ile tanıtır ve Zazacanın ise bir saray dili olduğunu iddia eder.

Kürtçe üzerine çalışmalar yapmış ve Kürtçe bir sözlük hazırlamış olan Kemal Badıllı şöyle demektedir: "Türkiye'de Zazalar kendilerini asıl Kürt sayarak kendilerine Kırd ve kendileri dışında kalan Kürtlere, daha doğrusu Kurmançlara da küçümseme mütarefik olarak Kırdasi (Kürdümsü, Kürtçük) derler" (2).

Zazaca sözcüğünün aynı lehçeyi konuşanlar arasında farklı şekillerde yorumlanmasının tarihi ve sosyolojik nedenleri olduğu bir gerçektir. Bunun başında da Zazacayı konuşanlar arasındaki mezhep farklılığı gelmektedir. Bu farklılığın Osmanlı Sultanı Yavuz dönemi sonrası olduğu kesindir. Ayrıca Osmanlı devletinin Yavuz sonrası izlediği Alevi düşmanı politikasının bunda büyük payı vardır. Eski Erzincan Valisi Ali Kemal'in yazdığı Erzincan Tarihi adlı

Bazı çevrelerde Zaza adının horlayıcı bir özellik taşıdığı ve bu adın Türkler tarafından verildiği iddia edilmiştir. Bu iddianın sahipleri, kuşkusuz ki Türk yazarları ve resmi çevreleridir ve bu iddialar bazı Kürt çevrelerini de etkilemiştir.

eseri bu politikanın bir yansımasıdır. Ali Kemal'in Kaygısız Abdal'a mal ettiği, ama kendisi gibi düşünenlere ait olabilecek dizelerde şöyle demektedir:

"Tor'ayın bir Gürcü, Abaza
Elime geçerse on kadar Zaza
Yollar sakalını kavalı satarım" (3).

Zaza adının özellikle Dersim, Erzincan gibi yörelerde adeta nefret edilecek bir ad haline dönüştürülmesinin, kesinlikle Zazaların Alevi oluşu ve Zaza adının bir geçmişi hatırlatmış olmasının bir sonucu olduğu şüphesizdir. Özellikle Dersim ve çevresinde halk gördüğü baskılardan dolayıdır ki bu adı kullanmakta ikircimli davranıyor.

Simdi de Zaza adının anlamı üzerinde duralım. Bu konuyla ilgili değişik düşünceler vardır. Bunlardan bazılarını aktaracağım. Celadet Bedirhan ve Lescot'a ait Kurmanci Gramer adlı eserde şöyle denir: Kurmanci konuşulduğu zaman "ji" dedikleri halde, kendi lehçelerinde "zi" biçimi bulunduğu için olsa gerek, Dımılılere Zaza denilmektedir.

19. yüzyılda Kürdistan'ı gezen ama Zazaca konuşulan yerlere gidemediğini açıklayan J.C. Rich, Cezire bölgesindeki halkla konuşmalarında, Palu, Muş, Dersim yörelerindeki Kürtlerin Zaza diye adlandırıldığını belirtir ve bu adın ne konuştuğu anlaşılmayan kekeme anlamına gelebileceğini söyler (4). Kuşkusuz J.C. Rich'in yorumunda Zaza adının Cezire bölgesinde Zazu olarak çağrılmasının ve bu adın Fransızca "Zezayer" fiilindeki karşılığı ile yakınlığı önemli rol oynamıştır. Biz Zaza adının Soran bölgesinde Zazo olarak geçtiğini de bu arada belirtelim.

Zaza adının bilinen biçimleri Zazo ve Zazu, kuşkusuz yerel özelliklerden kaynaklanıyor. Eğer biz yukarıdaki Bedirhan ve Lescot'a ait olan görüşü dikkate alırsak, Zazaları bizim "O" lu Kürtçe bölümüne dahil etmemiz gerekiyor. Çünkü Kürtçenin diğer lehçelerine göre en çok "O" harfinin kullanıldığı lehçe, Zazaca lehçesidir.

Zaza adının kuşkusuz bir tarihi geçmişi var. Eski Mezopotamya uygarlıklarına ait (Nini) İnana-Zaza tapınaklarında ve Dumuzi İstar efsanelerinde bu ad geçmektedir. 1952-1953 yılları arasında, şimdiki Suriye sınırları içinde bulunan

eski Mari şehrindeki arkeolojik kazı ile ilgili şöyle denmektedir:

"Mari'de bay Parrot onuncu kez komandolarını (mecazi anlamda) savaşa sürüyor. Önceden, savaş öncesi bağımsızlığını yitiren şehir ilgi alanydı. Böylece Babil ve Asur hakkında bilgiler elde ediliyor. Şimdi üçbininci dönem ile ilgileniyor (1952/8. dönem, 1953/9. dönem kazısı). Aynı zamanda bu yılın sonbaharında onuncu kampanyanın bilgileride Semitik şehirde bulunmuş. Bu kampanyada bir Sümer yazıtı bulunmuş. Bu insanlar 8. ve 9. kampanyada üç tapınak yeri kazmışlar. Bunlar İsthar, Ninni Zaza ve güneş tanrısı Şamaş'ın. Bunlardan Ninni Zaza tapınağının avlusunda sivri bir taş bulundu. Görünen o ki, üzerinde bir çok işaret bulunan bu taş, insanlar bir isim verip onu onurlandırdılar. Koruyucuları olarak kabul ettikleri bu taş Fenikeliler ve Kenaniler tarafından tapınıldı" (5).

Zaza adına Tevrat'da da rastlanmaktadır. Tevrat'ın birinci tarihler bölümü Bap 2'de şöyle denmektedir:

"Ve Hetsron'un ilk oğlu Yarahmel'in oğulları, ilk oğlu Ram, Buna, Oren, Otsem, Ahiya ve Yarahmel'in başka bir karısı vardı. Ve onun adı Atara idi, Onam'ın annesi idi. Yarahmel'in ilk oğlu Ram'ın oğulları Şammay ve Yada idi. Ve Şammay'ın oğulları Nadab ve Abisur ve Abisur'un karısının adı Abihail'i ve Ona Ahban'ı ve Molid'i doğurdu. Ve Nadab'ın oğulları Seled. Ve Apaim'in oğulları işi. Ve İşi'nin oğulları Şeşan. Ve Şeşan'ın oğulları Ahlay. Ve Şammay'ın kardeşi Yadan'ın oğulları Yeter ve Yonatan. Ve Yeter oğulsuz öldü. Ve Yonatan'ın oğulları Pelet ve Zaza. Bunlar Yarahmel'in oğulları idi" (6).

Yukarıda aktardığımız secere bize Zaza adının tarihi bir süreçte eski uygarlıklardan Tevrat'a geçtiğini göstermektedir.

Zaza adının Kürtler içinde yerleşmesi ile ilgili bilinen kaynaklar, bize Zaza adının bir aşiret adı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bilinen en eskisi, H. 730 (M. 1329) tarihinde Bağdat'ta hazırlanmış bir dini seceredir. Bu secerede Zaza adı şöyle geçmektedir: "Talip Molla Bani, Kabile Zaza, Sekin Bağdat". Seceredeki anlatımdan Zaza kabilesi

(aşireti)nin Bağdat'da ikamet ettiği ve bu aşirete mensup Molla Bani'nin Seyitlerin talibi olduğu anlaşılıyor (7).

Zaza adının geçtiği diğer eski bir kaynak da Evliya Çelebi'nin seyahatnamesidir. Evliya Çelebi'ye atfen M.V. Bruinessen şöyle bir aktarma yapar:

Evliya Çelebi Kürt lehçelerinden bahsederken şöyle der: "Dağlık ve taşlık Kürdistan Vilayeti, uçsuz bucaksız olmakla on iki türlü Kürt dili vardır ki, birbirlerine sözleri ve deyimleri uymaz ki, birçokları birbirlerinin kelimelerini tercüman ile anlarlar.

"Yukarıda tasvir edilen topraklar çok büyük ve kalabalık olduğundan değişik dilleri vardır: Zazaca ve Loloca, Hakkari'nin Cilo dili, Avalki, Mahmudi, Şirvani, Cizrevi, Pisani, Sincani, Hariri, Erdelani, Sorani, Haliti, Cekvani, İmadi(Ahmedi) ve Rojki dilleri vardır."

M.V. Bruinessen Evliya Çelebi'den bu aktarmayı yaptıktan sonra makalesinin altına Evliya'ya atfen şöyle bir not düşer: "Evliya şu göçer aşiretlerin yazlık otlaklara gittiğini söyler: Zaza, Lolo, İzoli, Yezidi, Haliti, Çekvani, Şikaki, Kiki, Pisani, Pesyani, Modki, Karkari" (8).

Yukarıda bahsettiğimiz bu iki belge bize Zaza adını taşıyan bir aşiretin olduğunu göstermektedir. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinin 17. yüzyılda yazıldığı dikkate alındığında, yukarıdaki secerede bahsedilen Zaza kabilesinin 14. yüzyıldan sonra Bağdat'tan Kürdistan'a göç ettiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, Zaza adlı bir aşiretin olduğunu, bu aşiretin büyük bir ihtimalle adını, Tevrat'tan (tıpkı İshak, İsa, Musa vb. gibi) esinlenen Zaza adlı bir kişinin adından aldığı söylemek mümkündür.

Kaynaklar:

- 1- A. Ali'nin makalesi, Rewşen 1992
- 2- Malmisanj'in makalesi, Serketin 1992
- 3- Gramer Kurmanci, Bedirhan - Lescot 1992
- 4- J.L.Rich, Residence in Kurdistan, London 1834
- 5- Jaarbericht 13, Van Het Voorasiaticch-Egyptisch Genootschap, Leiden 1953-54
- 6- Kitabı Mukaddes (S.400 - 401)
- 7- Secerei Mubarek, H.730 (M.1329) Bağdat
- 8- M.V.Bruinessen'in makalesi, Studia Kurdica, No: 1-3, 1985.

Şêrîn û Xweşkirina Zimanê Kurdî

Birînî

Nivîskarên ku bi Kurdî dinivîsin, hurmeta min ji wan re heye. Yek ji wan jî Torî ye.

Torî, di Medya Güneşi, hejmar bîst û heştan (28) de, nesihetekê li nivîskarên Kurd dike:

"Nivîskarî karê zanîne ye." "Lê mixabin, gelek kes fêrbûna rêzimanî pêwîst nabînin. Li gora zanîna xwe, nivîsarên xwe dinivîsîn."

Ez bi dil û can pişgiriya didim gotina Torî. Çimko rêzimanî pir muhîm e. Lê mixabin, em şûjina di çavê xwe de heye nabînin, derziya di çavê hevalê xwe de dibînin. Bawerkin ev di rihe insanî tevan de heye.

Ji bo piçûkan, Torî du pirtûk ("Alfabe" û "Despêka Xwandin û Nivîsandina Kurdî") weşandine. Di van pirtûkan de, di warê rêzimanî de kêmaniye gellek girîng dibînim. Kêmayiyên ku hene, ne ku tenê bêjeyek li gorî devoka xwe nivîsandiye. Şûna rûvî gotiye "rêvî", an şûna rêvî gotiye "ravî". Ev di ziman de hevqa ne muhîm e. Çimki hê jî zimanê Kurdî re navendiyek nehatiye sazkin.

Di kêmayiyên de, ezê li ser babeta cînavk û bihev ve girêdanên lêkeran rawestim.

Torî di pirtûkên xwe de, weha dibêji:

- 1) "Mamoste me rûniştand".
- 2) "Mamoste hatibûn ji mêj, "Li hewşê me kirne rêz."
- 3) "Ew nan xwar."

Berî rastî û çewtiya van hevokan, min divê em tev da, li rewşa cînavk û lêkeran binêrin. Da em karibin van hevokan, bi hêsanî ji hev vebijêrin.

Di Kurdî de cînavk du celeb in:

Celeba yekemîn Celeba duwemîn

Ez	em	Min	me
tu	hun	te	we
ew	ew	wî	wan

Kurdan ev herdu celebên cînavkan, ne ji xwe de peyda kirine. Ferqa di nav her du celebên de pir girîng e. Sazkirina hevokan bi Kurdî, li ser rastaxaftin û rastnivîsandina van cînavkan e.

Taybetiyek cînavkê celeba yekemîn heye, belkî jî binasê hebûna vê celeba cînavkan ew e.

Taybetiya vê celebê ev e: Ku ev celeb di hevokê de hatibe bi karanîn, bi lêkera arîkar "bûn" jî were nivîsandin û bikaranîn.

Wekî:

Ez	em	in	ez	dibe	im	em	dibe	in
tu	î	hûn	in	tu	dibe	î	hûn	dibe
ew	e	ew	in	ew	dibe	e	ew	dibe

Lêkera arîkar "bûwîn" "im, î, e, in, in, in, in," e

Divê baş bêje fêmkirin, ku cînavkên

celeba yekemîn, "ez, tu, ew, em, hûn, ew" bê lêkera "bûwîn" "im, î, e, in, in, in, in" di hevokan de nayên bikaranîn.

Wekî:

Ez	xwar	em	xwar
tu	xwar	hûn	xwar
ew	xwar	ew	xwar

Bi vî awayê li jor çewt e.

Nexwe ku bi lêkera "xwar" re, lêkera arîkar "bûwîn" "im, in, e, in, in, in" jî were nivîsandin rast e.

Wekî:

Ez	xwar	im	em	xwar	in
tu	xwar	î	hûn	xwar	in
ew	xwar	e	ew	xwar	in

Celeba cînavkê yekemîn, çi kirde (özne) be û çi serve (nesne) be, ku di hevokê de cih bigre, divê lêkera arîkar "bûwîn" jî were dawîya lêkera wê hevokê.

Ku ji herdo celebên cînavkan, di hevokê de werin, heke kirde jî cînavkê celeba yekemîn (min, te, wî, me, we, wan) be.

Wekî:

Tu	di cem	min	re	bûrî.
kirde	hoker	serve	pêxistî	
wî	em	birin		
kirde	serve	pêxistî		

Taybetiyên cînavkê celeba duwemîn ev in: Ev celeba cînavkan ne hewceyê lêkera arîkar (bûwîn) e. Bê lêkera arîkar hevok tê sazkin.

Wekî:

Min	dît,	me	dît
te	dît,	we	dît
wî	dît,	wan	dît

Ku di hevokê de kirde jî celeba cînavkê duwemîn (min, te, wî, me, we, wan) be, wê çaxê serve, jî cînavkê celeba yekemîn (ez, tu, ew, em, hun, ew) tê damezirandin.

Wekî:

Wî	em	rûniştandin
kirde	serve	pêxistî

Piştî jî hev vekirina cînavk û serve, êdî em dikarin li ser hevokê Torî bisekinin.

"Mamoste me rûniştand."

Mexseda Torî, jî wê hevokê ev e: Mamoste hate sinifê û em dane rûnandin. Lê hevoka Torî, wê watê nade.

Çimko:

Mamoste	me	rûniştand.
serve	kirde	pêxistî

Di vê hevokê de kirde "me" ye. Yê hatî rûniştandin serve mamoste ye. Yanî: Em civatek rûniştî bûn, mamoste hat, di nav wê civatê de me mamoste rûniştand.

Wekî: "Me mamosta rûniştand" de, wata wê hevokê jî ev e: Di nav birek kes de,

me mamoste tenê rûniştandin. Ku em hevokê weha binivîsîn, wê çêtir bêje fêhmê.

"Mamoste me rûniştand"

"wî me rûniştand".

Ev her du cînavk jî, ji celeba cînavkê celeba duwemîn. Me di pêşiyê de jî beyan kiribû, heke kirde jî cînavkê celeba duwemîn be, wê çaxê serve jî cînavkê celeba yekemîn tê bikaranîn.

Ku me bivê em hevoka Torî, rast binivîsîn, wek ku Torî jê divê, ku kirde mamosta be. Wê çaxê divê em cînavkê celeba yekemîn "me" bigoherînin bikin jî cînavkê celeba yekemîn "em". Divê lêkera arîkar "in" jî, bi lêkera "rûniştand" re were bikaranîn. Hevokê wiha bê damezirandin.

"Mamosta em rûniştandin"

kirde serve pêxistî.

Di hevokê de din de Torî weha dibêje:

"Mamoste hatibûn ji mêj,"

"Li hewşê me kirin rêz."

Di hevoka, "Li hewşê me kirne rêz" de, Torî divê bide fêmkirin ku mamoste em kirne rêz.

Lê hevok wê watê nade. Nexwe em çend pirsna ji lêkera hevokê bikin, emê rewşa kirde û serve zelal bikin..

Li hewşê kî kirne rêz?

Me kirne rêz. "Me" kirde ye.

Me kê kirne rêz?

Me ew kirne rêz. Yanî me mamoste kirne rêz.

Tevliheviya di hevokê de, di navbera cînavka celeba duwemîn "me" û lêkera arîkar "bûwîn" de ye.

Me di beşa burî de beyan kiribû, ku di hevokê de, cînavkê celeba yekemîn "ez, tu, ew, em, hun, ew" nebin, lêkera arîkar di wê hevokê de nayê bikaranîn.

Halbûkî di hevoka Torî de cînavkê celeba yekemîn tinenin.

"Wan (mamoste) li hewşê me kirne rêz" de, "wan" û "me" her du jî ji cînavkê celeba duwemîn. Gereke li gorî lêkerê, cînavk bêje guhertin. "Me" bibe "em".

Hevok jî weha be:

"Mamosta hatibûn ji mêj"

Li hewşê em kirne rêz."

Torî, di hevokê de din de weha dibêji:

"Ew nan xwar."

Me di beşa burî de beyan kiribû, ku tîcaran "ew", bê lêkera arîkar di hevokan de nayê bikaranîn. Lê belê lêkera hevokê, "xwar" bi serê xwe, bê lêkera arîkar hatiyê damezirandin. Nexwe di vê hevokê de, problem di navbera cînavk û lêkerê de ye.

Divê li gorî lêkerê, cînavkê jî cînavkê celeba duwemîn bêje bikaranîn. Li gorî lêkerê, "ew" bibe "wî". Wê çaxê hevok yê weha be.

"Wî nan xwar."

Heke em lêkerê bigoherin, wê çaxê hevok dibe: "Ew nan xwarin."

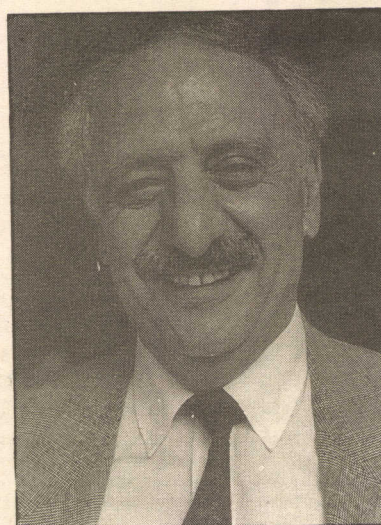
Di vê hevokê de wata hevokê tê guhertin. Cînavka "ew" nabe kirde. Dibe rengdêra îşarkî (îşaretî sîfatî).

Em dikarin vê encamê (sonuç) jê derxin. Çewtîyên van hevokên, ji çewtdanîna cînavk û bihev ve girêdana lêkeran tê damezirandin.

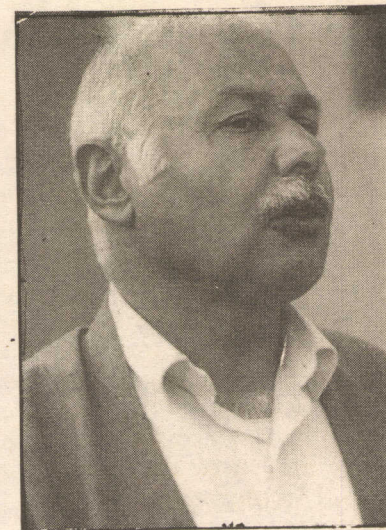
Min divê, dîsa ez nivîsandina xwe, bi gotineka Torî biqedînim.

"Nivîskariya rêzimanî karê zanîne ye."

Bi xêr û xweşî bimênin.

Abdurrahman Kasimlo

Seîd Şerefkendî

Ey kurên mêrxas ên gelê Kurd!
Ey tekoşerên doza Kurd û Kurdistan'ê!

Bîranina we û hevalên we li Mehabad'ê,
li Hewlêr'ê, li Amed'ê, li seranserê Kurdistanê
dijî û wê her tim bijî.

Xebatkarên Medya Güneşi

FERHAT KUŞTİN, AYSEL WENDA YE

Destpêk rûpel 1

Piştî revandina Ferhat Tepe, hin kesên nasnamenediyar ên ku xwe wekî endamên rêxistina "Yekîtiya Tolgirtinê ya Tirk a Osmanî ma li Turk (Întikam Birliği) didin naskirin telefonî bavê Ferhat Tepe dikin. Ew di telefonê daxwaza girtina DEP (Partiya Demokrasiyê)'ê, ji alî PKK'ê ve berdana turîstên Firansîz û milyarek pere fidye dikin. Bevê Ferhat, Îshak Tepe, ew tiştên ku di telefonê de jê tîn xwestin radigehine mensûbên emniyeta Bedlîsê. Berpirsiyarên emniyêti di serî de anîna pere dipejirînin, lê dawiyê dev jê ber didin. Li ser vê yekê Îshak Tepe milyarekî pere rayî dike û diçe Elezîzê, wê adresa ku di telefonê de dane wî. Ew li wê derê du saetan disekine lê belê tu kes nayê û pere jê naxwaze.

Piştî revandina kurê wî, Îshak Tepe di beyana xwe de got ku: "Ew kesê ku bi min re bi telefonê peyivî Qûmûtanê Tugaya Tewarê Korkmaz Tagma bû". Ev îdîaya Îshak Tepe ji alî Korkmaz Tagma ve nehat tekzîpkirin. Îshak Tepe şika xwe ya di derheqê Korkmaz Tagma de bi vî awayî tîne ziman: "Berpirsiyarê vê bûyerê Qumûtanê Tugay Tetwanê Korkmaz Tagma ye. Endamêk rêxistinê yê normal çawa dikare ji serê xwe di telefonê de 20 deqîqe bipeyive. Ev kes muheqeq ewlekariya wî heye û li meqamek jorê rûdenê. Li gor dîtina min ev deng Korkmaz Tagma bî ku berê di civînekê de em pê re peyivîbûn."

Cenazê Ferhat Tepe du roj li Sivriceyê û du roj jî li Elezîzê di morgê de hatibû hêştin û di pey de ji alî Belediyê ve hatibû veşartin. Piştî ku telefon ji Îshak Tepe re hat û tê de got ku cenazê kurê te li morga Elezîzê ye, komîsyonek ji 20 kesên pêk hatî çû Elezîzê, cenazê Ferhat Tepe teşîs kirin û ew anîn Bedlîsê. Dotira rojê Ferhat Tepe bi merasîmek mezin ji nû ve hat definkirin.

Bi hovîti revandina Ferhat Tepe û kuştina wî ji alî gelek kes û rêxistinên demokratik ve hat pirotestokirin. Ferhat Tepe 18 salî bû. Bûyera kuştina Ferhat Tepe bi xwe jî nişan da ku dewleta Tirk a hov tevê benên xwe kiriye destê kontergerîla.

Ji alî din de, hê di ser revandina, Ferhat Tepe de çend roj derbas nebûbû, nêçegihane Ozgur Gundem'ê ya xebatkara buroya Stenbol'ê Aysel Malkaç di roja 6.8.1993'an de ji alî polisên sivil hat girtin. Di gel ku gava Aysel Malkaç hatibû girtin û hin kesên der û dora buroyê bi çavên xwe jî ditîbûn, polisê Stenbol'ê girtina Aysel Malkaç qebûl nekir. Li ser girtina Aysel Malkaç, Komita Parastina Rojnamevan a ku navenda wê li DYA (Dewletên Yekbûyî yên Amerîka) nameyekê ji Tansu Çiller û Wezirê Karê Hundir, Mehmet Gazioğlu re şand. Komita Parastin Rojnamevanan, di nameya xwe de ji hukumeta Tirkiyê daxwaz dike ku di ve pirsê de lêkolîn bike.

DEVLET KOZLUK'TA PROVAKASYON PEŞİNDE

Medya / Batman: 31.07.1993 tarihinde saat 9.15 sıralarında PKK Gerillaları Kozluk ilçe merkezinde bulunan Devlet Binaları (Emniyet Md)na taciz ateşi açıldı. Bir polis memurunun yaralandığı bildirildi. Gerillaların Kozluk'tan çekilmesinden sonra ilçe merkezinde bulunan 1 kahvehane, 1 pastahane, 1 dükkan, seyyar satıcının el arabası çeşitli şekillerde tahrip edildi ve bir taksi camı kırıldı. 1.08.1993 tarihinde Kozluk ilçesi Gümüşörgü köyü Jandarma karakoluna (Gümüşörgü köyü Devlet Güçleri tarafından tehdidinden daha önce boşaltılmıştı) saat 18.00 sıralarında saldırın PKK. Gerillaları Devlet yetkililerinden sızan haberlere göre 37 ölü 40 yaralının olduğu ve karakolun Gümüşörgü köyünü bakan kısmının ise tamamen tahrip edildiği gelen bilgiler arasında. 3.08.1993 te Devlet Güçleri Mehmet Çelik'in sürdürdüğü otoyolu Kozluk Jandarma Taburunun yanından geçmekte iken Jandarmanın dur ihtarı ile birlikte duran taksi yaylım ateşine tutularak Mehmet Çelik ve taksi de bulunan Mangik köyünden biri yaralandılar. Bu olaydan sonra oradan geçen arabalar durdurularak yolcular durdurulup sürüklendiler. Aynı saatlerde Kozluk-Baykan arasındaki Boy noktasında Gerillalar belirli bir süre yolu kapatıp denetim yaptıkları sırada otomobili ile

kaçan 1 astsubayın yaralanması ile saatlerin çakışması dikkati çekti.

Devlet yürüttüğü psikolojik savaş ile halkı korkutmak, sindirmek ve ilerici, yurtsever çevre ile Hizbullahçıları karşı karşıya getirmek içinde bazı yollar üretmekte ve bunları da bilinçli bir şekilde uygulamaya sokmakta 8.8.1993 tarihinde Kozluk'ta ajan olarak tahmin edilen bir kişi (K.B.)nin hava ya bir el ateş etmesi ile ilçede bulunan polis, özel tim, köy korucuları ve jandarma silah sesinden 10 dakika sonra ilçede terör estirdi. Rastgele silah sıkıldı, bazı işyerleri tahrip edildi. Bazı dükkanlarada pimi çekilmeden el bombaları atıldı. 1 kahvehane (çayparkı) daha önce de tahrip edilmişti. Devlet güçleri için hedefti. Bunun yanında Hizbullahçı olarak tahmin edilen bazı şahıslara ait işyerlerine pimi çekilmemiş el bombaları atıldı.

9.8.1993 te Silvan ilçesi Alikan mıntıkasında devlet güçleri ile korucuların birlikte yaptığı ortak operasyonda bir Kürt erin köy korucuları ile devlet güçleri tarafından öldürüldüğü ve ondan sonrada Alikan mıntıkasındaki ormanlık alan ateşe verildi.

O civardaki köylüler başta Silvan olmak üzere çevre il ve ilçelere göç etmeye başladıkları görüldü.

Aydınlar Matbaası yakıldı

Haber Merkezi- Sosyalist, devrimci ve yurtsever yayınların basıldığı Aydınlar Matbaası 29 Temmuz 1993 günü saat 7.30 sıralarında matbaaya gelen silahlı bir grup tarafından yakıldı. Matbaa işçilerini silah zoruyla etkisiz hale getirdikten sonra makinaların üzerine benzin dökerek yakan grup, kısa bir sürede olay yerinden uzaklaştı.

Devrimci Sol'un D.Karataş grubu, 1 Ağustos 1993 tarihli Devrimci Sol Haber Bülteni'de yayınlanan bir açıklamayla Aydınlar'a düzenlenen baskını üstlendi. Açıklamada "Eylemimizin amacı darbeci kontra çetesinin suç ortaklığına soyunan Aydınlar Matbaası sahibi Veysel Aydın'ı maddi zarar vermek yoluyla cezalandırmaktır" denilerek Aydınlar Matbaası'nın sahibi uyarılıyor. Açıklamada, devrimci demokrat kişi ve kurumlara verilen zarar nedeniyle özür dileniyor.

Yangın, matbaada büyük hasara yolaçtı. Bazı makinalar yanarak kullanılamaz hale geldiler. Matbaada çıkan yangın ve yangının söndürülmesi sırasında Yurt Kitap-Yayın'a ait yedisi İsmail Beşikçi'nin olmak üzere sekiz kitap ile diğer yayınevlerinin bazı kitap ve yayınları büyük ölçüde tahrip oldu.

Aydınlar Matbaası'na yönelik bu saldırı, sosyalist, devrimci ve yurtsever basın-yayın organları tarafından yapılan açıklamalarla kınandı.

Matbaa çalışanları da yaptıkları açıklamada saldırıyı kınayarak Devrimci Çözüm dergisinin basılması ile ilgili olarak şöyle dediler: "Aydınlar Matbaası çalışanları Devrimci Sol'daki bölünmede taraf olmamışlardır. Devrimci Çözüm'ü basmamızı taraf olduğumuza yorular, hemen hemen bütün sol yayınları bastığımızı da hatırlamak zorundalar. Biz Devrimci Çözüm'ü onun siyasi görüşlerine bakarak basmadık. Sadece ve sadece yasal bir yayın olduğu için bastık."

Bavê Serokê YNK'ê Birêz
Celal Talabanî

ŞEX

HUSAMEDDÎN TALABANÎ

wefat kir

Bila Serê birêz Celal Talabanî,
malbata wî û yên mayî sax be.

Xebatkarên Medya Güneşi

Basına ve Halka Ateşten Gömlek

Baştarafı s.2'de

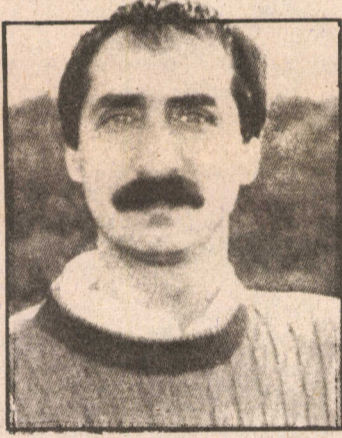
süreçte savsaklanmaması gereken görevlerin başında, yaşamın değişik alanlarında etkin örgütlülükler yaratmak, ulusal kurumlaşmalara gitmektir. Bırakalım insan haklarının yaşama hakkının bile kalmadığı ülkemizde, doğal olarak DEP'in "barışçı çözüm" kampanyası gibi eylemlilikler düzenlenecek, düzenlenmelidir. TC, savaşta ısrar etse de ulusal demokratik güçler, de-mokratik barışçı çözümün savunucusu olmalı, kimlerin akan kan ve gözyaşının sorumluları oldukları bizzat pratikte ortaya konulmalıdır.

Bu ve benzeri alanlardaki eylemlilikler ulusal kurum ve kuruluşların oluşumunu engellememelidir. "Örgütlü güç yenilmez", "zaferin güvencesi örgütlülüktür" şiarlarına anlam kazandıran kurum ve kuruluşların yaratılması için sağlıklı politikalarla yer ve zamanında adımlar atılmalıdır. Ulusal kurumlaşma çok yönlü ve geneldir; bu yöndeki her adım doğal olarak her yurtseveri sevindirecektir.

Ulusal basın-yayın organları da, kendi konumlarına uygun bir biçimde sürece ilişkin görevlerini sağlıklı ve sistemli olarak yerine getirmek için basın-yayın alanında ulusal bir kurumlaşma yönünde somut adımlar atmalıdırlar. Toplumun genel bir örgütlülüğe kavuşturulmasının bir parçası

olan böylesi bir kurumlaşma, ulusal gazete, dergi ve yayınevlerinin hem kendi alan-sal sorunlarını gidermede, hem de genel olarak kirli savaşa karşı kendi konumuna uygun bir çalışma sergilemede önemli bir aşama olacaktır.

Genel olarak kirli savaşa, özel olarak Kürt ve Kürdistan konusunda duyarlı ulusal basın-yayın organ ve kurumlarına yönelik baskı ve saldırılara karşı verilecek en iyi cevaplardan biri de, ilgili legal ulusal gazete, dergi ve yayınevlerinin güçlerini Ulusal Basın-Yayın Platformu'nda birleştirerek bir an önce somut adım atmalarıdır. Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, bu alanda gazetemizin üzerine düşeni kararlılıkla yerine getireceğini bir kez daha belirtir, ilgili herkesi soruna ciddiyetle eğilerek üzerine düşeni yerine getirmeye çağırıyoruz. Böylesi bir örgütlenme, genel olarak halkımıza ve özel olarak özgür ulusal basına giydirilmek istenen ateşten gömleğin yırtılıp atılmasında kendi boyutunda önemli bir katkı ve aşama olacaktır. Diğer alanlarda da benzeri adımların atılması halinde, Kürt ve Kürdistan sorununda demokratik ve kalıcı bir siyasal çözüm için topyekûn bir karşı koyuşun olanakları daha da artacaktır.

Yiğit devrimci arkadaşımız **Mehmet Hamidanoğlu**'nu 12-8-1993 tarihinde elim bir hastalıktan ötürü kaybettik.

Yaşamı boyunca sömürgeciliğe, emperyalizme, faşizme ve her türden gericiliğe karşı amansız bir mücadele yürüten **Mehmet Hamidanoğlu**'nu devrimci ulusal mücadelelerimizde hep yaşatacağız.

BİR GRUP DOSTU

Halil Aydın

İki yıl önce ani bir beyin kanaması sonucu yitirdiğimiz arkadaşımızı saygıyla anıyoruz.

Devrimci kişiliği mücadelemizde yaşayacak.

Nuseybin'den Devrimci Ulusal Arkadaşları

Mûçink Amadekar: Bawer Andok

KURTEJİYANA PAŞAYEKÎ EMIRKIN

Paşa emrê xwe tamam kiribû û li gor qanûnên daristanê diviya teqawud bibûya. Lê belê dilê wî nedixwest ku zû bi zû dev ji talana welatê şêrên razayî berde. Ma dibû ku ew teqawud bibe û talana welatê şêran ji hinek paşayên din ên qûnbirêx re bimîne.

Di demên dawî de senaryoyên dinî gelek pere dikirin. Paşa pala xwe da kursî û di dilê xwe de got: "Divê ku ez emrê xwe bi çûk bikim, da ku ez saleke din jî talana welatê şêran bixwim."

Û pê re fikrek hat hişê paşa. Dotira rojê mesaja paşa ya bi vî awayî di rojnameyan de derket: "Emrê min bi qaydê ku di nasnamê hatiye nivîsin de ez 67 salî nînim. Lewra sala bûyina min, ji alî bavê min de li ser Kuranê hatiye nivîsîn û ez 64 salî me."

Bavê paşa yê ku pelek kaxiz nedîtibû (!) emrê wî li ser Kuranê nivîsibû.

Sêmîtira rojê, dema wezîfa paşa saleke din hat dirêjkirin. Bi vî awayî paşa îspat kir ku ew emirkin e; lê herwekî ku xwendevanên Mûçinkê dizanin emirkin bextireş in jî.

Emirkin bextireş in

Bextireş belqîtî ne

Belqîtî pirpitî ne

Pirpitî helisî ne

Helisî pelizî ne

Pelizî şewitî ne

Xêr ji rih, ji an

Û ji emrê xwe nedîne

Bi serê xwediyê xwe de

Mîrat û mewat bûne.

QÎZA BAVO Û ZARÛKÊN MADAM MANÛKYAN

Qîza Bavo beriya ku here sefera Kurdistanê, di beyanên xwe de got ku ezê tirilyonek pere ji bo başkirina rewşa aborî zihê bikim. Lê piştî ku Qîza Bavo çû Kurdistanê dît û li Colamêrgê (Hekarî), li Mala Polisan koma wezîran civand, biryar da ku ewê 15 tirilyon pre li Kurdistanê zihê bike. Qîza Bavo sedemên beşdarbûna xortan a tevgera gerîla bi tunebûna sihayên futbolê ve gerêda û soz da Kurdan ku ewê li hemû bajarên Kurdistanê sihayên futbolê çêbike.

Di vî navê de Qîza bavo piştî sefera Kurdistanê biryarek dîrokî ji sitand. Li gor vî biryarê dê hejmara zarûkên Madam Manûkyan (Tîmên taybetî, polis û ordiya taybetî) zêdetir bike.

Qîza Bavo di wê baweriyê de ye ku bi zêdekirina hejmara zarûkên Madam Manûkyan û çekirina sihayên futbolê, dê pîrsa Kurdî çareser bike.

DINYA XERA BÛ, TIRKEK MIR

Qumandarê Tirk ewha nûtuq dida leşkeran:

Tirk nareve

Tirk namire

Tirk nakeve

Tirk birçî nabe

Tirk tî nabe

Tirkek bedelî dinê ye..

Hê qumandar nûtuqa xwe tamam nekiribû, çima bi çewtî pêçiya leşkerê Kurd neçû ser tetikê û tiving neteqiya; leşkerê Tirk pê re ji tirsar can da.

Qumandar pirsî:

- Çi bû?

Leşkerê Kurd ewha bersiv da:

- Dinya xera bû; Tirkek mir.

Salvegera Yekemîn a Mirina REWŞEN BEDIRXAN

Dilawerê Zengî

Pîştî tîkçûna Sultan Ebdulhemîd û di 1908'an de hatina Sultan Reşad, hûn bêtir rewşa azadiyê pêş ve çû û efû ji girtiyan re derket. Di wê demê de Salih Bedirxan deh salên xwe di girtîgehê de buhurandibû. Bi wê efûyê re ew ji hefsa daimî (muebet) xelas bû û ew şandin bajarê Qeyseriyê. Di roja 11'ê meha Tirmeha sala 1909'an de Sultan Reşad hat ser hukum. Di wê rojê de keçek ji Salih Bedirxan re çêbû. Ew keç bi xwe Rewşen Bedirxan bû. Piştî ku du salên Rewşenê li Qeyseriyê qediyên, malbata wan hatin Stenbolê; li wir gelek ji malbata Bedirxaniyan hebûn. Salih Bedirxan ji Stenbolê jî berê xwe da riya Şamê. Bavê Rewşenê tu car nedisekinî û bi hêz û bi hunera xwe ji bo milletê Kurd dixebitî, li xweşî û kêfa jiyane nedipirsî. Ew li mal û li nav û deng jî nedigeriya. Salih Bedirxan gelek nivîs di kovar û rojnameyan de çap dikir. Daxwaza wî ya yekemîn, di jiyane de hişyarkirin û bi pêxistina milletê wî bû. Ew bê westan, şev û roj li kar bû.

Salih Bedirxan piştî hatina xwe ya Şamê çendekî bê kar ma. Di wê navê de şerê Cihanê yê Yekemîn derket; mercên jiyane pîr dijwar bûn. Ji bêçarî berê xwe da kar û li Zindana Keleha Şamê kar kir. Lê mixabin bi êşa tîfoyê ket; pîr dirêj najot, di 30'yê Adara 1915'a de mir. Di wê demê de temenê Rewşenê negihîştibû şeş salan.

Piştî mirina Salih Bedirxan diya Rewşenê ew şand dibistanê. Rewşenê piştî ku dibistana seretayî xelas kir çû dibistana mamostetiyê (Dar el Muelimat) û ew jî xelas kir. Rewşen bû mamoste û ji nişên sêwemîn ên ku li Suriyê dibistana mamostetî qedandibû tê hesabîn.

Rewşen Bedirxan di salan 1925'an de diçe bajarê Kerehê (Urdun) û li wir dibe berpirsiyarê dibistanê. Di sala 1928'an de vedigere Şamê, dibe mamoste û berpirsiyariya gelek dibistanan dike. Di sala 1934'an de dibe endamê Komela Yekitiya Jinan (li Suriyê). Di roja 22.2.1935'an de bi Mîr Celadet Bedirxan re dizewice. Bi navên Sinem û Cemşid keç û lawek ji wan re çêdibe. Di sala 1944'an de li ser navê jinên Suriyê, li Misirê beşdarî Kongra Jinên Cihanê bû.

Jiyana Rewşen Xanim a niştimanî pîr fireh û kur e; ew bi hemû hêz û ramana xwe li dijî Qolonyalizma Fransa sekinî û piştigriya doza Erebi kir. Bi taybetî jî wê doza gelê Filistin parast û wê di dibistanên Ereban de mamostetî kir û gelek jî nivîs û gotar di kovarên Erebi de weşand. Rewşen xanim bi qasî ku li dibistanê mamoste bû, ewqas jî di xwedîkirina zarûkan de mamoste bû.

Jiyana wê ya niştimanî gelek giranbuha ye; çihê serbilindî û mezinahiyê ye. Di gel ku Rewşen Xanim Mamoste bû, xebata wê di behsa zindanan de, ji bo rastkirina tenduristiya keç, jin û pîrekên bê sincî yê di hebsan de jî hebûn. Bi aramî û bihnfirehiya xwe dest diavêt hemû aloziyên jiyane. Qureti û serşori

di ferhenga jiyana wê de nebû. Jina Rewşen Bedirxan neynika jin û danûstandina Mîrê Gewre Celadet Bedirxan û malbata Bedirxaniyan bû. Ew xelesa gihandina dîroka milletê xwe yê kevin û nû ye. Ew dîroka lehengiyê ya dîr û dirêj a ku bav û bapîrên wê bi sedan salan ji bo Kurdistanê kiri ne. Jiyana wê ne kêmi jiyana bav û kalên wê bû. Nemaze di warê dijwarî û zehmetiyan de piştî mirina Celadet Bedirxan.

hukumat û teşkilat vê nexweşiyê di xestahane yên husûsî de derman dikin û ji wan xestahanan re dibêjin dibistan. Mamoste bijîşkên wan xestaxanan e".

Em dikarin bibêjin ku Rewşen Bedirxan, bi xebat û nivîsên xwe di pîrsa jinan de çalakiyên heja nişan daye. Rewşen Bedirxan di gotarek xwe ya di hejmarê 28'an a Hawarê ya bi navê Jin û Baxtiyariya Malê de ewha dinivîse: "Gelek jin hene

di arşiv û pirtûkxaneyên Tirkî de, yên ku li ser Kurdan e bêne civandin û ji Korî Zanyarî Kurd re bêne rêkirin bû. Bi rastî jî ev layiqî pesindanê ye ku ew di vî karê xwe de bi zanebûn û bi bédengî bi ser ket.

Rewşen Xanimê di sala 1956'an de, di gel Dr. Nurî Dêrsimî, Hesên Hîşyar, Heyder Heyderî û Osman Efendî li bajarê Helebê Komela Zanistî û Alîkariya Kurd damezirandin. Rewşen Xanim bi bihnfirehî û aramiya xwe li dijî hemû alozî û dijwariyên jiyane bi ser diket.

Jiyana mirovan bi salan nayê jimartin; ne jî bi mal û milkê ku mirov li dû xwe dihêle. Jiyana biranîna şopeke kamûranî, qencî, comerdî û mirovatiyê ye. Nameze jî bo mirovên xwedî berhem, şop, tekoşin xebat û kar e. Ji ber vê yekê ez dikarim bibêjim ku Rewşen Xanim nemiriye; ew ji me haydare û em jî pê haydar in. Herçi qas wê di roja 1.6.1992'an de ji nav me koç kir jî ew di dilê me de dijî. Heta roja mirinê jî ew ji bo gel û welatê xwe xebitî. Rewşen xanim di doşeka mirinê de ewtişt ji min re digot: "Kurê min dema em hebûn, hûn negiha bûn; îro hûn giha ne, lê mixabin em nema ne. Kurê min, ji hev hes bikin û piştigriya hev bikin. Yek bin kurê min, bela wela nebin."

Piştî ku ez hinek li ser rewşa Kurdistanê Başûr û li ser hîlbijartinan sekinim, Rewşen Xanimê gotina min birrî û ewha got: "Kurê min, yekitiya Kurdan bide min, ezê Kurdistanê azad bidim te."

Ev e Rewşen Bedirxan, ya ku herdem wekî bav û kalê xwe êşa millet û welatê xwe dikîşind û qet ji bir nedikir. Wê mezinahiya xwe ji sitûnên Birca Belek girtibû. Rewşenbîriya xwe jî dibistana Sor, ji kaniya Cizîrî û Xani wergirtibû.

Rewşen Bedirxan û Dilawerê Zengî

Dibêjin li pişt her mêrê gewre (mezin) jinekê gewre heye. Belê Rewşen piştewana mezinahiya Celadet Bedirxan bû. Piştewana amadekirina kovar û pirtûk û hemû afirandinên mîr bû. Di gel van xebatên heja ewê bi xwe jî di kovara Hawarê de dinivîsand. Rewşen Xanim di kovara Hawarê hejmarê 27'an de, di nivîsek xwe ya bi navê Kebanî û Mamoste de ewha dinivîse: "Mêrên ku qedera mileten di destên xwe de dibin, li ber destên jinan xwedî bidin. Terbiya xwe dielimîn, heta axa gorinan ji bir nakin û ew tim û tim li wan hukum dikin. Ji lewra met-helokê gotiye: "Kurmê şîrîn heta pîrîn."

Rewşen Bedirxan karê jina Kurd ne tenê kebanî û xwedîkirina zarûkan dibîne, li ba wê karê jinên ê girîng li dijî nezaniyê şerkirin û perwerdekirina zarokan e. Bêguman di vê xebata perwerdayî de rolê welatperweriyê jî ji bir nake. Rewşen Bedirxan bi dengê bilind û zelal ewha bang dike: "Xwehên min ên delal, herwekî hûn jî dizanin derdê milletê me yê mezin û xedar nezani ye. Nezanî nexweşiyek e û dermanê wê zanin e. Nik miletên xwedan

bawer dikin ku rehetî û xweşiya malê bi pere û dewlemendiyê ye. Lê ne wa ye. Saadet û bextiyarî ne ji dewlemendan bi tenê re ye. Xincikên belengazan hene ku saadet û bextiyarî, ji qesra dewlemendan bêtir û çêtir tê de qerar digirin û bi rihati cih dibînin."

Rewşen Bedirxan dixwaze vê yekê bi jina Kurd bide fêmkirin: Xweşî û bextiyarî ne pere û qesr û qonax in; belê xweşî ew e gotina xweş, danûstandin, kar û xebata ku mirov jî milet û welatê xwe re bike.

Xweşiya jiyane ya bi peran diqede lê xweşî ya jiyane ya welatperwerî û zanîne naqede.

Ji bilî nivîsina bi zimanê Kurdî, Rewşen Xanimê bi zimanên Erebi jî gelek nivîsar û pirtûk li ser Kurdan çap kiriye.

Rewşen Bedirxan di sala 1971'an de beşdarî Kongra Sêwemîn a Yekitiya Jinên Kurdistanê (li başûra Kurdistanê) bû û bi piştigriya xwe serketina wan parast. Di eynî salê de rûmeta endamtiya Korî Zanyarî Kurd girt û di wê demê de li ser daxwaza Korî Zanyarî Kurd çû Stenbolê. Ev çûna wê ji bo komkirin û civandina destnivîs û pirtûkên ku

Berhemên wê yê çapkirî ev in:

- 1) *Bîranînên Jinekê, werger, ji zimanê Tirkî bo Erebi, 1951*
 - 2) *Xeramî Wê Elamî, werger, (çîrok) ji Tirkî bo Erebi 1953.*
 - 3) *Bîranînên Mamosteyekê (sê pirtûk), ji Tirkî bo Erebi 1954*
 - 4) *Rûpelên ji Toreya Kurdî 1954*
 - 5) *Nama Gelê Kurd (Helbesta Goran) Ji Kurdî werger bo zimanê Erebi 1954 (Ji ber hin sedemên siyasî navê xwe li ser vê pirtûkê nenivîsiye)*
 - 6) *Name ji Mustafa Kemal Paşa re, werger, ji Tirkî bo zimanê Erebi (Ev pirtûk bi alîkariya min hat nivîsîn û çapkirin- DZ)*
 - 7) *Bîranînên Min, Salih Bedirxan, Werger, ji Tirkî bo Erebi (Ev jî bi alîkariya min hat nivîsîn û çapkirin-DZ)*
 - 8) *Elreb ele Elkosmopolitiye, Mehmûd Şîniwî, werger/ (Ji ber hin sedemên navê xwe li ser nenivîsiye)*
- Pirtûkên wê yê neçapkirî ev in:**
- 1) *Bîranîna jinekê (perçê duwemîn)*
 - 2) *Bavê min Ebdulhemîd (ji Tirkî wergerandin. Nivîskara pirtûkê keça Ebdulhemîd, Ayşe ye?)*
 - 4) *Bîranînên Min.*

● Sahibi: Cemal Özçelik ● Genel Yayın Yönetmeni: Osman Aytar ● Yazışleri Müdürü: Abdullah Kıran ● Diyarbakır Temsilcisi: Hamdullah Akyol ● Ortadoğu

Temsilcisi: Ahmet Cemal ● Güney Kürdistan Temsilcisi: Azad Şatehî ● Avrupa Temsilcisi: Halim Can ● Muhabirler: Bavê Azad, Mahmûdê Malazgirtî (Almanya) ● Cumali Gökalp (Hollanda) ● Ferman Seyid (Danimarka) ● Seyda Alpsen (İngiltere) ● Halis Kınalı (İsviçre) ● A. Kadir Bozyıl (Norveç) ● Rojen Xerzî (Fransa) ● Serdar Dicle (Rusya) ● Baran Jiyan (Yunanistan) ● Genco Hasan (Bulgaristan)

● Yönetim Yeri: İnebey Mah. Valide Camii Sok. No: 50, Kat: 4 Aksaray-İstanbul / Tel 530 68 31 Faks: 631 25 15 ● Diyarbakır Bürosu: Güçlü Pasajı Kat: 3 Dörtöyl-Diyarbakır/ Tel-faks: 21 80 74 ● İzmir Bürosu: Cumhuriyet Bulvarı Konak

İşhanı No:24, Kat: 8/806 Konak-İzmir ● Avrupa İlişki Adresleri: H. Can. Box:15216 161 15 Bromma-Sweden; M. Malazgirtî, Amande Str. 58, 2000 HH 56 Germany

● Abone Koşulları: Yurtiçi/ 1 Yıllık: 130 000 TL; 6 Aylık: 75 000 TL; Yurtdışı/ 1 Yıllık: 75 DM, 50 \$ ● Yurtdışı Fiyatı/ İsviçre: 15 SKR, Danimarka: 15 DKR, Norveç: 15 NKR, Almanya: 5 DM, Fransa: 15 FF, İngiltere: 2 Pound, İsviçre: 4 SFr, Hollanda: 3 Florin

● Hesap No: Cemal Özçelik, Yapı ve Kredi Bankası, İstanbul Beyazıt Şubesi, 0101322-6 Nolu Hesap ● Dizgi: Şilan Dizgi ● Baskı: Yön Matbaacılık